

Barnehagelæreres erfaringer av å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten

Michelle Duprat-Thorsen

Masteroppgave i spesialpedagogikk
Institutt for spesialpedagogikk
Det utdanningsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2017

” Jeg følte at vi gjorde det riktige ut i fra den informasjonen vi hadde. Men at foreldrene opplevde det som et stort svik. At de ikke klarte å se oss i øynene. Men de valgte å fortsette i barnehagen fordi de mente at det var det beste for barnet. De var ikke bekymret for at vi ikke tok vare på barnet deres. Men de klarte ikke å komme unna den følelsen at vi hadde sveket dem så kraftig som vi hadde gjort. Og påført de så mye skade da. Sånn at det satte absolutt sitt preg på det foreldresamarbeidet. Det ble aldri et positivt samarbeid. Et barn merker jo når mamma og pappa slutter å snakke med de ansatte.”

(Uttalelse fra en informant i studien)

Barnehagelæreres erfaringer av å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten

© Michelle Duprat-Thorsen

År: 2017

Tittel: Barnehagelæreres erfaringer av å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten

Forfatter : Michelle Duprat-Thorsen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Bakgrunn og problemstilling: Barnehagen står for en relativt lav andel bekymringsmeldinger barnevernstjenesten mottar for barn i alderen 0-5 år. I denne aldersgruppen er barnehagen mest aktuell som melder (www.ssb.no). Studiens formål omfattet blant annet å få økt innsikt i mulige utfordringer som kan bidra til å forklare denne tendensen. Jeg ønsket å få økt kunnskap i barnehagelærernes forhold til å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten, med særlig vekt på kunnskap om å avdekke omsorgssvikt og respondentenes erfaringer av det tverrfaglige samarbeidet. På bakgrunn av dette utarbeidet jeg følgende problemstilling; *”Hvilke erfaringer har barnehagelærere av å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten?”*

Teori: Det teoretiske rammeverket er valgt på bakgrunn av hva jeg anser som relevant i forhold til oppgavens problemstilling og tematikk. Kapittelet presenterer begreper og temaer som ulike former for omsorgssvikt, barnehagens formål og forpliktelser vedrørende barn som vekker bekymring (bekymringsmeldinger, taushetsplikt og meldeplikt). Det blir også beskrevet meldingsarbeidet i barnevernstjenesten med førmelding, melding og beslutning. Videre blir det belyst mulige barrierer for samarbeidet mellom instansene, samt forutsetninger for å danne et godt tverrfaglig samarbeid. Deretter blir det presentert betydningen av tidlig innsats for å identifisere, håndtere og iverksette adekvate støttetiltak for barn som har blitt utsatt for omsorgssvikt. Til slutt rettes fokus på konkrete verktøy og fremgangsmåter som med fordel kan benyttes i barnehagen.

Metode: Oppgavens metodiske tilnærming omfattet kvalitativ metode med intervju av barnehagelærere. Det ble gjennomført semistrukturerte intervjuer for å få tak i informantenes opplevelser, tanker og meninger om tematikken. Intervjuguide ble brukt som redskap for både å planlegge og gjennomføre intervjuene. Utvalget var en kriteriebasert målgruppe som bestod av fire barnehagelærere fra fire ulike kommuner og barnevernstjenester. Jeg benyttet meg av tematisk analyse for å rette oppmerksomheten mot spesifikke temaer i forskningsprosjektet. Informasjonen fra samtlige respondenter ble sammenlignet for å danne en dypere forståelse for hvert tema. Det ble valgt ut fem hovedkategorier, med påfølgende underkategorier, som har hatt særlig fokus i forskningsprosjektet. Tilslutt ble det presentert kvalitetsvurderinger med hensyn til oppgavens reliabilitet, validitet og forskningsetiske prinsipper.

Hovedfunn: Mine funn antyder at avdekking av bekymring og omsorgssvikt for barn i barnehagen kan være kompleks. Informantene beskriver at bekymringen ofte starter med en mer diffus magefølelse som ikke åpenbart utløser meldeplikt eller grunnlag for å sende bekymringsmelding. Ved mer alvorlige bekymringer blir det fokusert på mistanke om fysisk vold, seksuelle overgrep og vanskjøtsel av barnet. Oppdagelse av fysiske skader (seksuelle overgrep og fysisk vold) fremstår som lettere å avdekke enn vanskjøtsel og psykiske overgrep. Ved begrunnelser for å sende eller ikke sende bekymringsmeldinger er det flere elementer respondentene trekker frem. Det handler om alvorlighetsgrad, omfang og betydningen av en støttende styrer som er med på beslutningen. Informantenes egen kompetanse vedrørende tematikken har blitt styrket gjennom praktisk yrkeserfaring. Samtlige informanter påpeker at det er mangelfull informasjon i utdanningen om barnevernets arbeid, avdekking av omsorgssvikt og forpliktelser vedrørende dette. Informantene har inntrykk av at barnehagen, på generelt grunnlag, melder for få saker og for sjelden til barnevernet. Det begrunnes blant annet med barnehagens forutsetninger, rutiner, manglende systematikk og prioriteringer. Det blir påpekt at det kan være særlig utfordrende å melde bekymring dersom relasjonen med foreldrene er god. Samarbeidet mellom barnehage og barnevernstjenesten etter sendt bekymringsmelding oppleves ulikt. Informantene som erfarer et tett samarbeid preget av hyppig informasjonsutveksling og tilbakemeldinger fra barnevernstjenesten opplever samarbeidet som betydningsfullt. Taushetsplikt fra barnevernstjenesten har gitt utfordringer vedrørende opplevelse av egen sikkerhet og nødvendig informasjon for videre oppfølging av barnet. Foreldresamarbeidet har særlig i begynnelsen etter sendt bekymringsmelding vært utfordrende. Det har vært mye sinne og konfrontasjoner. For de fleste har imidlertid dette bedres etter hvert. Der det ikke har blitt bedre har enten foresatte byttet barnehage eller blitt fratatt omsorgen for sitt barn. En av informantene har opplevd takknemlighet fra foresatte i etterkant. Samlet sett synes det å være svært lite fokus på tematikken internt i barnehagen. Ingen av informantene beskriver klare retningslinjer eller rutiner for avdekking av omsorgssvikt, sende bekymringsmeldinger eller kunnskap om den videre prosessen i barnehagen. Kun en av informantene kan huske å ha gått på kurs om omsorgssvikt i etterkant av en nylig bekymringsmelding. Det kan muligens antyde at ledelsen i barnehagene ikke har et tilfredsstillende fokus på temaet og at de i mangelfull grad bidrar til å øke bevissthet og kompetanse på feltet blant personalet i barnehagen.

Forord

To lærerike år er ved veis ende. Det har vært en spennende og utfordrende reise som har bidratt til økt kunnskap og stiftelse av nye vennskap.

Familien har spilt en viktig rolle i denne perioden. Takk kjære Thor Andreas for at du har bidratt til å få realisert et stort ønske jeg lenge har hatt. Uten din tålmodighet og evne til å se løsninger ville disse to årene vært vanskelig å gjennomføre. Og til andre i familien; takk for motivasjon og støtte underveis.

Jeg vil også benytte anledningen til å takke min veileder Ivar Morken for gode innspill, faglige kunnskap og råd under skriveprosessen.

Til Toril, takk for nyttige råd, konstruktive innspill og tilbakemeldinger. Du har vært en god samtalepartner og motivator i utfordrende perioder.

Sist, men ikke minst, vil jeg få takke de fire barnehagelærerne som stilte som informanter og gav av sin tid, kunnskap og erfaring knyttet til tematikken.

Oslo, mai 2017

Michelle Duprat-Thorsen

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	Feil! Bokmerke er ikke definert.
1.1	Bakgrunn for valg av forskningstema og formålet med studien	1
1.2	Temaets aktualitet	2
1.3	Presentasjon av problemstilling.....	4
1.4	Avgrensninger.....	5
1.5	Oppgavens innhold og struktur.....	5
2	Teoretisk ramme	7
2.1	Barnehagens formål og oppgaver.....	7
2.2	Når barn vekker bekymring i barnehagen.....	8
2.3	Omsorgssvikt.....	9
2.3.1	Vanskjøtsel.....	10
2.3.2	Psykiske overgrep.....	10
2.3.3	Fysiske overgrep.....	11
2.3.4	Seksuelle overgrep.....	11
2.4	Fra bekymring til handling.....	12
2.4.1	Barnevernstjenestens mål og oppgaver.....	13
2.4.2	Bekymringsmelding til barnevernstjenesten.....	14
2.4.3	Foreldresamarbeid ved bekymringssituasjoner.....	15
2.5	Barnevernstjenestens undersøkelser og beslutning.....	16
2.6	Barrierer for samarbeid og behov for informasjonsflyt.....	17
2.7	Forutsetninger for et godt tverrfaglig samarbeid.....	19

2.7.1 Samarbeid til barnets beste.....	20
2.8 Tidlig innsats ovenfor barn i psykososial risiko.....	21
2.8.1 Fra risikobarn til mestringsbarn.....	22
2.8.2 Arbeid med sårbare barn i barnehagen.....	23
3 Metode.....	26
3.1 Kvalitativ forskningstilnærming.....	26
3.2 Kvalitativt forskningsintervju.....	27
3.3 Forberedelser til datainnsamling.....	27
3.3.1 Prøveintervju.....	28
3.3.2 Utvalg.....	28
3.3.3 Utforming av intervjuguide.....	29
3.4 Datainnsamling.....	30
3.4.1 Gjennomføring av intervju.....	30
3.4.2 utfordringer knyttet til intervjurollen.....	31
3.5 Analyse og bearbeiding av datamaterialet.....	32
3.5.1 Transkripsjon.....	32
3.5.2 Tematisk analyse.....	33
3.6 Kvalitetsvurderinger.....	34
3.6.1 Reliabilitet.....	34
3.6.2 Validitet.....	35
3.6.3 Forskningsetiske prinsipper.....	37
4 Analyse av resultatene.....	40
4.1 Beskrivelse av temaer.....	40

4.2	Bekymring.....	41
4.2.1	Kjennetegn på bekymring.....	41
4.2.2	Veien videre fra bekymring til bekymringsmelding.....	43
4.2.3	Kjennetegn på alvorlig omsorgssvikt.....	45
4.2.4	Vurdering av egen kompetanse.....	47
4.3	Bekymringsmeldinger.....	49
4.3.1	Kategorisering av bekymringsmeldinger.....	49
4.3.2	Anger eller tvil vedrørende meldinger som ikke ble sendt.....	50
4.3.3	Betydningen av en støttende styrer.....	52
4.3.4	Melder barnehager for få saker og for sjelden?.....	53
4.4	Samarbeid med barnevernstjenesten.....	55
4.4.1	Forventninger til barnevernstjenesten.....	55
4.4.2	Informasjonsutveksling mellom barnehagen og barnevernstjenesten.....	58
4.4.3	Taushetspliktens utfordringer for videre tiltak.....	60
4.5	Foreldresamarbeid.....	61
4.5.1	Relasjon mellom barnehagelærer og foreldre.....	61
4.6	Internt arbeid i barnehagen.....	64
5	Avslutning.....	66
5.1	Hovedfunn med bakgrunn i studiens problemstilling.....	66
5.2	Avsluttende refleksjoner.....	67
5.3	Veien videre.....	68
6	Litteraturliste.....	70
7	Vedlegg.....	75

Vedlegg 1 Informasjonsbrev og samtykkeskjema.....	75
Vedlegg 2 Intervjuguide.....	77

1 Innledning

Temaet for masteroppgaven er barnehagelæreres erfaringer av samarbeid med barnevernstjenesten . Jeg ønsket først å få innblikk i informantenes kunnskap om å avdekke bekymringsfulle tegn hos barn og foresatte. Videre ville jeg vite mer om hvordan barnehagelærerne opplevde foreldresamarbeidet underveis i prosessen. I oppgaven har jeg hatt særlig fokus på hvordan barnehagelærere opplever kontakten med barnevernet etter sendt bekymringsmelding og videre oppfølging av barnet. I innledningen blir det først redegjort bakgrunn for valg av forskningstema og formålet med studien. Det vil her bli presentert barnehagelæreres posisjon og forpliktelser vedrørende avdekking av omsorgssvikt, samt statistikk over antall barnevernstiltak i 2015 (www.ssb.no). Det blir videre beskrevet temaets spesialpedagogiske relevans og hvilken mulig nytteverdi forskningsprosjektet kan ha for andre. Temaets aktualitet blir utdypet med bakgrunn i statistikk over sendte bekymringsmeldinger (Statistisk Sentralbyrå) samt oversikt over en kartleggingsundersøkelse om barnehagenes forhold til å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten (Backe-Hansen, 2009). Det blir også redegjort for betydningen av tidlig innsats (St. Meld. 16, 2006-2007) for at barn skal få adekvat hjelp og støtte så tidlig som mulig. På bakgrunn av overnevnte punkter blir det deretter en presentasjon av oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. Innledningen avsluttes med å beskrive nødvendige avgrensninger i forskningsprosjektet samt oppgavens oppbygging i kapitler. Sentrale begrep i oppgaven blir definert og videre utdypet i kapittel to og kapittel tre.

1.1 Bakgrunn for valg av forskningstema og formålet med studien

I barnehagen tilbringer de fleste barn i alderen 1-5 år det meste av sin våkne tid. Barnehagelærere har derfor en unik mulighet til å observere, danne relasjon til og bli godt kjent med de barna som går i barnehagen. Foresatte leverer og henter barna, noe som til sammenligning med skolen, gir barnehagelærere større mulighet til å bli kjent med og se foreldre-barn-relasjonen i det daglige samspillet. Dersom barnehagelærerne blir bekymret for et barn eller deres foresatte i barnehagen må de foreta vurderinger vedrørende hvordan de skal undersøke bekymringen grundigere. Barn som er utsatt for risiko og omsorgssvikt er en svært omfattende og sammensatt problematikk (Killén, 2016:35). Det kan gi barnehagelærere

utfordringer med å forstå hva som er grunnlaget for bekymring og hvordan den videre prosessen bør foregå. Barnehagen har for øvrig opplysningsplikt til barnevernstjenesten dersom de har ”grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller utsatt for andre former for alvorlig omsorgssvikt” (jfr. Lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12).

I 2015 var det mer enn 53 000 barn i Norge med barnevernstiltak (www.ssb.no). Statistikken viser at det er svært mange barn som har behov for hjelp og støtte fra barnevernstjenesten. Hvordan barnehagelæreres forutsetninger og muligheter for å fange opp utsatte barn i barnehagen vil være av stor betydning for at disse barna blir ivaretatt. Tidlig forebygging av problemer og negativ utvikling hos barn er et viktig spesialpedagogisk tema (Befring, 2014:130). Jeg anser derfor identifisering av mulig omsorgssvikt som et aktuelt spesialpedagogisk område, da spesialpedagogikk har som fokus å bedre livssituasjonen til barn som, av ulike årsaker, har det vanskelig.

Overnevnte punkter motiverer meg til å undersøke hvilke erfaringer informantene har av å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten. Det er også ønskelig å få mer innsikt i erfaringer av informasjonsutveksling mellom barnehage og barnevern. Jeg ønsker å få beskrivelser av barnehagelærernes erfaringer knyttet til samtlige prosesser (meldingsfasen, utredningsfasen og tiltaksfasen) og hvordan en bekymringsmelding kan gi mulige utfordringer for videre foreldresamarbeid. Jeg søker også informasjon om hvordan respondentene opplever det tverrfaglige samarbeidets betydning for videre tiltak med barnet og foresatte.

Forskningsprosjektet kan ha nytteverdi for barnehagelærere i lignende situasjoner. De kan få utvidet kunnskap og større bevissthet vedrørende avdekking av omsorgssvikt, lovverkets muligheter og begrensninger og hvordan de skal gå videre med en bekymring.

Masteroppgaven kan også være interessant å lese for barnevernspedagoger ved at de kan få en bredere forståelse for hvordan barnehagen kan oppleve samarbeidet mellom partene og fasene i prosessen. Ved å belyse et slikt tema kan det skape interesse for å ønske å lære mer og oppsøke videre kunnskap.

1.2 Temaets aktualitet

Jeg anser forskningstemaet som svært aktuelt i dagens samfunn. Det er flere årsaker til dette. Tall fra Statistisk Sentralbyrå (2015) viser at i aldersgruppen 0-5 år (der barnehagen er mest aktuell som melder) var rundt 13 % av meldingene totalt fra barnehagen (www.ssb.no). Det

betyr at rundt 87% meldte saker til barnevernet kommer fra andre aktører enn barnehagen. Barn (forutsatt at de har startet i barnehagen) tilbringer meste av sin våkne tid i barnehagen og er muligens den arenaen der de blir mest observert i lek og samhandling med andre. Det kan være bekymringsfullt at barnehagene melder relativt få saker sammenlignet med andre aktører. Statistikken viser at det da er veldig mange andre enn barnehagen som er bekymret for barn i denne aldersgruppen. Det er følgelig interessant å få mer innblikk i hvordan respondentene opplever å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten og kunnskapsgrunnlaget for å avdekke omsorgssvikt og den videre prosessen. Kun 8 % av meldingene fra barnehagen i 2015 var henlagt til forskjell fra 46% samlet sett fra alle instanser (www.ssb.no). At antall henlagte saker fra barnehagen er relativt få sammenlignet med det totale antallet saker som ble henlagt kan muligens indikere at bekymringsmeldingene fra barnehagen ble meldt med tilstrekkelig grunnlag .

Backe-Hansen (2009) utførte en kartleggingsundersøkelse av samarbeidet mellom barnehage og barnevernstjenesten med særlig fokus på å sende bekymringsmeldinger. Rapporten viser blant annet mangel på tilbakemelding fra barnevernstjenesten, mangel på kjennskap til barnevernets arbeid, tidligere negative erfaringer med samarbeid og manglende tillit til barnevernstjenesten er sentrale momenter barnehagene oppga som årsaker til at det kunne være vanskelig å melde en bekymring til barnevernstjenesten (NOVA -notat 6/09:45). Funnene i rapporten kan indikere at et godt samarbeid mellom barnehage og barnevernstjenesten og kunnskaper om aktørenes oppgaver vil være en viktig forutsetning for å sende flere bekymringsmeldinger.

I St. Meld. 16 (2006-2007) introduserte Kunnskapsdepartementet begrepet ”tidlig innsats” som nødvendig for å fange opp og følge opp de som trenger særskilt behov og støtte, så tidlig som mulig. Tidlig innsats handler vel så mye om innsats på et tidlig tidspunkt i et barns liv, som tidlig inngripen når problemer oppstår eller avdekkes. Ved bekymring for barn og mistanke om omsorgssvikt vil prinsippet om tidlig innsats være særlig viktig. Det er fordi vanskene må avdekkes tidlig slik at barna får adekvate hjelpetiltak så raskt som mulig og for å minske risikoen for at barna ikke får psykososiale utfordringer senere. Barnehagelærere kan være viktige og betydningsfulle voksne for et barn, og kan være de første som oppdager at et barn ikke har det bra (Eriksen og Germeten, 2014:140). Det er derfor avgjørende at barnehagelærere har tilstrekkelig kunnskap om å avdekke bekymringsverdige forhold vedrørende barn og foresatte og at de har kjennskap til hvordan de bør undersøke bekymringen videre. Hvilken informasjon eller hva slags type opplysninger er det særlig

viktig å være oppmerksomme på? Det vil i denne prosessen være nødvendig med et tverrfaglig samarbeid. Tverrfaglig samarbeid handler om når flere grupper samarbeider på tvers av faggrensene for å nå et felles mål i arbeidet med barn og unge i kommunene (Glavin og Erdal, 2016).

1.3 Presentasjon av problemstilling

På bakgrunn av opplysninger beskrevet ovenfor har jeg utarbeidet en problemstilling. Den lyder som følgende;

”Hvilke erfaringer har barnehagelærere av å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten?”

Med denne problemstillingen søker jeg å oppnå innsikt i hvilke erfaringer informantene i forskningsstudien har med å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten. Jeg ønsker informasjon om respondentenes kunnskapsgrunnlag for å avdekke mulig omsorgssvikt og den videre fasen fra bekymring til handling. Jeg har også utarbeidet noen forskningsspørsmål for å ytterligere belyse min problemstilling. Mine forskningsspørsmål er ;

Hva slags opplysninger legger barnehagelærere til grunn for å sende en bekymringsmelding til barnevernstjenesten?

Hvilke forventninger har barnehagelærere til barnevernstjenesten?

På hvilke måter kan taushetsplikt fra barnevernstjenesten gi utfordringer for barnehagens videre tiltak?

Forskningsspørsmålene ønskes å gi en mer fyldigere og nyansert bakgrunn for å melde en bekymring til barnevernstjenesten og hvordan samarbeidet mellom barnehagen og barnevernstjenesten oppleves av barnehagelærerne. Informasjonen kan blant annet omhandle barnehagens retningslinjer og rutiner vedrørende å sende bekymringsmeldinger og hva slags utfordringer bekymringsmeldingene omfatter. Det vil også være hensiktsmessig å få informasjon om fasen fra bekymring til handling og hvordan en sendt bekymringsmelding påvirker videre foreldresamarbeid. Det handler også om hvilke eventuelle utfordringer blant annet taushetsplikt kan gi for barnehagens videre oppfølging av barnet.

1.4 Avgrensninger

I oppgaven er det foretatt noen nødvendige avgrensninger. Det kunne også vært interessant å intervju barnevernspedagoger for å samle mer nyansert informasjon om hvordan samarbeidet oppleves fra begge instanser. En mulig konsekvens kan være at opplysningene fra hver instans ble mangelfulle på bakgrunn av oppgavens omfang. Barnevernets formål og oppgaver er ikke beskrevet i like stor grad som barnehagens formål og oppgaver. Det er fordi jeg belyser oppgaven fra barnehagelærernes ståsted. Det er imidlertid referert til sentrale lovverk og forpliktelser som gjelder både for barnehage og barnevern. Barnets foresatte er en sentral part i samarbeidet. Foresatte har en avgjørende betydning for videre tiltak med barnet og i kartleggingen av deres forutsetninger for å gi barnet adekvat omsorg og støtte i utviklingen. Oppgavens fokus har imidlertid omhandlet samarbeidet mellom barnehagen og barnevernstjenesten. På grunn av oppgavens omfang og fokusområde vil derfor samarbeidet med foreldre ikke bli tillagt like mye vekt.

1.5 Oppgavens innhold og struktur

Oppgaven er delt inn i fem kapitler. Etter innledningen (kapittel en) følger videre kapitler. I kapittel to presenteres det teoretiske kunnskapsgrunnlaget for oppgaven.

Kapittel tre handler om metodevalg. Det er en kvalitativ forskningstilnærming med intervju av fire barnehagelærere. Her blir det blant annet redegjort for utvalg av informanter, gjennomføring av intervju og bearbeiding av det samlede datamaterialet. Tematisk analyse er valgt som analysetilnærming. I kapittelet blir det videre redegjort for analyseprosessen som gjorde at jeg kom frem til kategoriene jeg presenterer i kapittel fire. I siste del av kapittel tre blir det redegjort for kvalitetsvurderinger vedrørende reliabilitet, validitet og forskningsetiske prinsipper.

Kapittel fire omhandler analyse av resultatene. Analysen er delt inn i fem hovedkategorier med påfølgende underkategorier. De fem hovedkategoriene er henholdsvis *Bekymring*, *Bekymringsmeldinger*, *Samarbeid med barnevernstjenesten*, *Foreldresamarbeid* og *Internt arbeid i barnehagen*. Under hvert tema blir informantenes utsagn belyst og hvordan de kan forstås i forhold til teorien jeg presenterte i kapittel to samt egne synspunkter. Jeg har valgt å presentere og drøfte datamaterialet under hvert tema. Barnehagelærernes utsagn blir hyppig

henvist for å underbygge informantenes budskap. Jeg drøfter så det analyserte materialet sammen med relevant teori for å svare på oppgavens problemstilling.

I oppgavens siste kapittel (fem) blir avsluttende refleksjoner og oppsummering av oppgaven lagt frem . Her svarer jeg på oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål, og kommer frem til mulige forslag til hva som eventuelt kan undersøkes videre . Til slutt følger en oversikt over litteratur brukt i oppgaven og vedlegg som informasjonsskriv og samtykkeskjema, samt intervjuguide.

2 Teoretisk ramme

I dette kapittelet vil jeg presentere hva som er gjort av tidligere forskning og relevant litteratur vedrørende samarbeid mellom barnehage og barnevernstjenesten. Innledningsvis blir det kort beskrevet hva som er barnehagens formål og oppgaver, med særlig fokus på hva barnehagen er pålagt dersom de er bekymret for et barn i barnehagen. Videre blir det redegjort for kjennetegn på bekymring for barn og foresatte, samt om hva som kan betegnes som omsorgssvikt. Deretter vil prosessen fra bekymring til handling bli beskrevet. Her vil aktuelle lover og forskrifter som omhandler bekymringsmelding, meldeplikt og taushetsplikt bli kort presentert. Videre blir det gjort rede for kontaktetablering med barnevernstjenesten etter sendt bekymringsmelding. Deretter vil systemperspektivet mellom barnehage og barnevern bli presentert med mulige barrierer for samarbeid. Det blir også beskrevet hvilke forutsetninger som må ligge til grunn for å kunne oppnå en godt samarbeid mellom instansene. Avslutningsvis blir det beskrevet tidlig innsats ovenfor barn i psykososial risiko.

2.1 Barnehagens formål og oppgaver

Barnehagen blir betraktet som det første ledd i den formelle utdanningssystemet i Norge. Det er en institusjon med egne opplæringsformål. Barnehagen er regulert av Lov om barnehager (Barnehageloven, 2005). Det er barnehagens formålsbestemmelse som definerer barnehagens samfunnsmandat og hvilket verdigrunnlag barnehagen skal fokusere på (Johannesen & Mikkelsen, 2015:42). ”Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet, ivareta barns behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene” (Barnehageloven, 2005 § 1).

Slik vi ser i formålsparagrafen er barnehagen forpliktet til å ivareta barns behov for omsorg. Dersom barnehagen er usikker på om et barn får tilfredsstillende omsorg, på bakgrunn i opplysninger om barnet eller foresatte, bør det undersøkes nærmere. Kommunen har et helhetlig ansvar for barnehagetilbudet de tilbyr. Ansvaret består blant annet av at det utarbeides tverrfaglig informasjon, kompetansetiltak, samarbeidsrutiner og møtearenaer for alle barnehager. Kommunen skal bidra til at barnevernstjenesten og barnehagen blir kjent med

hverandres rammer for arbeid og arbeidsmåter ut i fra lovverket. Dette skal gjøres kjent for barnehageansatte og fremstå som forpliktende (Barne- og likestillingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, 2009:13).

Barnehager er bundet av taushetsbestemmelser i forvaltningsloven og ulike særlover som barnehageloven, opplæringsloven og barnevernloven (Eriksen & Germeten, 2014:76). Taushetsplikten innebærer at barnehagen har et forbud mot å gi opplysninger til uvedkommende om det de får vite i sitt arbeid om noens personlige forhold (jfr. forvaltningsloven §13, første ledd nr. 1). Dersom barnehageansatte har grunn til å tro at et barn blir utsatt for omsorgssvikt, har barnehagen opplysningsplikt til barnevernstjenesten. "(...)Uten hinder av taushetsplikt skal barnehagepersonalet av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten, når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige adferdsvansker, jf. samme lov § 4-24" (Barnehageloven, 2005, § 22 Opplysningsplikt til barneverntjenesten). Slik det er beskrevet ovenfor har barnehagen mange oppgaver og tydelige retningslinjer hjemlet i sentrale lovverk som de forplikter seg til å følge.

2.2 Når barn vekker bekymring i barnehagen

I barnehagen møter barnehagelærere fra tid til annen barn de er bekymret for. Det kan i en tidlig fase dreie seg om en magefølelse eller en udefinerbar bekymring som kan være vanskelig å sette ord på. Barnehagelærere har gjennom utdanningen og sin yrkespraksis ervervet kunnskap om barns utvikling og ferdigheter til å observere barn. De har kompetanse på hva som er normal utvikling for barn i alderen 1-6 år. Samtidig vil det som kan betraktes som normalt være individuelt betinget og avhengig av barnehagelærerens kunnskap om ulike fenomen (Eriksen & Germeten, 2014:139).

Personalet i barnehagen har daglig kontakt med foreldre i hente- og bringesituasjoner og har kunnskaper om hva som kan anses som adekvat foreldreatferd. Det finnes flere elementer som barnehagelæreren kan observere og reflektere over knyttet til hvordan foreldrene fremstår i barnehagen. Det kan handle om hvordan samspillet mellom foreldre og barnet fremstår i barnehagen. Killén (2016:223) bruker betegnelsen risikosamspill om foreldre som viser begrenset sensitiv respondering ovenfor sitt barn og har stor tyngde på kontroll og/eller passivitet. I risikosamspill har foreldrene sporadisk blikkontakt med barnet og de har

begrensede forutsetninger for å gi barnet trøst og støtte. En annen ting er hvordan barnehagelæreren opplever foreldresamarbeidet. Er det et tett samarbeid preget av åpenhet og gjensidighet? Det kan også være hensiktsmessig å vurdere hvordan foreldrene responderer på en eventuell bekymring fra barnehagens side. Tar de bekymringen på alvor eller blir den avfeid. Stiller foreldrene opp på avtalte møter mellom barnehage og hjem og følger de opp konkrete tiltak som barnehagen og foreldrene har blitt enige om? Det er mange slike spørsmål som bør overveies. Et annet aspekt er å vurdere foreldrenes forutsetninger for omsorg. Det kan handle om foreldrenes livsstil, miljø, omgangskrets og ressurser (Killén, 2016:176).

Barnehagen er en arena hvor det er gode muligheter til å iaktta og observere hvordan barn fremstår i ulike situasjoner. Hva som observeres må også sees i sammenheng med barnets alder. Det kan blant annet dreie seg om barns utvikling (språk, motorikk, sosial kompetanse) og fungering i barnehagen (samspill, emosjonell fungering, lekeferdigheter, evne til konsentrasjon).

Backe-Hansen (2009:16) refererer til ”gråsonesaker” der barnehagelæreren er bekymret for et barn, men er usikker på om bekymringen er tilstrekkelig for å utløse meldeplikt til barnevernstjenesten. Det trenger ikke nødvendigvis bety at saken i seg selv er i gråsonen. Bekymringen er kanskje ikke helt avklart, systematisert eller dokumentert av barnehagelæreren. For å danne et klarere bilde på hvilke barn voksne kan være bekymret for, kan det være nødvendig med noen kategoriseringer eller klassifikasjoner hos barnet (Eriksen & Germeten, 2014:136). Med uttrykk som ”barn i risikozonen” vil miljø- eller samfunnsskape faktorer ligge til grunn som årsaksfaktorer. Disse faktorene vil da dreie seg hjemmeforhold og oppvekstmiljø. Barnets evner, forutsetninger og behov danner grunnlag for hvor motstandsdyktige de er for å møte slike risikofaktorer.

2.3 Omsorgssvikt

Omsorgssvikt er et omfattende og sammensatt fenomen som kan dreie seg om et bredt spekter av problemer. Killén (2016:39) beskriver særlig fire former for omsorgssvikt som oftest blir presentert i litteraturen. Det omfatter barn som blir utsatt for vanskjøtsel, fysiske overgrep, psykiske overgrep og seksuelle overgrep. De er ikke gjensidig utelukkende. Et barn kan bli utsatt for flere former for overgrep og krenkelser, i ulike situasjoner eller samtidig (Eriksen & Germeten, 2014:146).

Det er utfordrende å skulle avdekke omfanget av omsorgssvikt. Det er flere grunner til dette. Foreldre kan ha vanskeligheter med å erkjenne, både for seg selv og for andre, at de utsetter barna sine for overgrep eller vanskjøtsel (Killén, 2016:17). Barna er som regel svært lojale ovenfor sine foresatte, fordi de kan oppleve ansvar for eller skyld i omsorgssvikten. Samtidig kan barna sende signaler til omverdenen som tilsier noe annet. Barnehageansatte kan også oppleve at å erkjenne at et barn blir utsatt for omsorgssvikt kan være en smertefull faglig utfordring (Killén, 2016:25). Det er likevel en plikt som barnehagelæreren har å melde i fra til barnevernstjenesten og hensynet til barnets beste som må være i fokus.

2.3.1 Vanskjøtsel

Vanskjøtsel kan omfatte mangel på fysisk omsorg og manglende dekning av barnets emosjonelle, kognitive eller sosiale behov (Killén, 2016:40). Foreldrene er ikke fysisk eller følelsesmessig tilgjengelig for barnet, og makter ikke å engasjere seg positivt i barnets liv. Vanskjøtsel kan være vanskeligere å oppdage fordi de ikke umiddelbart er synlig, som for eksempel ved fravær av kjærlighet og omsorg (Killén, 2009:34). Siden vanskjøtsel kan være utfordrende å avdekke kan det være mer tidkrevende å kartlegge og finne omfanget av. ”Det handler ikke bare om at det finnes ”merker” vi ikke ser når barnet er fullt påkledd i barnehagen eller på skolen, men også det faktum at mange barn utsettes for vanskjøtsel og psykisk mishandling som gir sår og merker på barnets tanker og sinn” (Eriksen & Germeten, 2014:147). Barnehagelæreren må derfor være spesielt oppmerksom på å forsøke å samle og systematisere hva det er som gjør vedkommende bekymret og hva som det eventuelt må observeres mer av.

2.3.2 Psykiske overgrep

Psykiske overgrep kan forstås som gjentatte holdninger eller handlinger hos omsorgspersoner som kan skade utviklingen av et positivt selvbylde hos barnet. Mishandlingen kan komme til uttrykk ved blant annet trusler, sårende kritikk, gjentatte forhør, nedverdiggende utsagn om barnet, kontroll og ignorering (www.nkvts.no). Overgrepene kan være vanskeligere å avdekke i barnehagen fordi de ikke nødvendigvis er synlige. Foreldrene kan for eksempel vise en annen fremferd i barnehagen enn den som foregår i hjemmet. ”Psykiske overgrep skiller seg ellers fra fysiske overgrep blant annet med at barnet ikke nødvendigvis er klar over at det er utsatt for overgrep, og overgriperen ikke nødvendigvis er klar over sin overgrepsatferd” (Killén, 2016:52). Barn som blir utsatt for psykiske overgrep blir tillagt egenskaper det ikke

har og får ikke utvikle seg ut i fra sitt eget potensial. Det er blant annet foreldrenes behov som styrer barnets utvikling.

2.3.3 Fysiske overgrep

Fysiske overgrep av barn dreier seg om barn som blir skadet enten ved aktiv handling eller som resultat av manglende tilsyn (Killén, 2016:44). Manglende tilsyn kan handle om foreldre som ikke har tatt godt nok vare på et barn slik at det blir utsatt for fysisk skade. De mest vanlige tegnene på fysisk skade kan være blåmerker og brannså. Det kan være vanskelig å vurdere om skadene kommer av naturlig lek og bevegelse. Derimot kan plassering av skadene, i henhold til barnets alder og forklaringer på hvordan de har oppstått gi indikasjon eller bekreftelser på om de er påført (Killén, 2016:44). Fysiske overgrep kan også omfatte større skader som hyppige brudd og indre blødninger og hjernerystelse (Eriksen & Germeten, 2014:147). Det er gjerne de yngste barna som er særlig utsatt for fysiske overgrep da de er avhengig av støtte og hjelp fra voksne for å klare seg. St. meld. nr. 15 (2012-2013) beskriver at hverdagen kompliseres for en del barn som har vært utsatt for fysiske overgrep. Det kan oppstå utfordrende atferd i skolesammenheng, i vennerelasjoner og i kontakt med andre barn og voksne.

2.3.4 Seksuelle overgrep

Seksuelle overgrep av barn er en svært alvorlig form for omsorgsvikt. Det kan defineres på følgende måte; "(...) voksne omsorgspersoner blir engasjert i seksuelle aktiviteter som barna verken emosjonelt, seksuelt eller utviklingsmessig er modne for." (Killén, 2016:61). Barnet er ikke i stand til å gi et informert samtykke og det er ulovlig. Barnet kan bli oppmuntret eller presset til å involvere seg i overgrepssituasjonen i form av belønning eller trusler (Killén, 2016:62). I barnehagen kan symptomer på at barn har blitt utsatt for seksuelle overgrep komme til uttrykk på flere måter. Det kan blant annet dreie seg om barns tegninger, seksualisert atferd hos barnet og direkte utsagn (Eriksen & Germeten, 2014:153). Seksualisert atferd kan innebære lek med kroppslige innslag hvor kombinasjoner av uttrykk, handlinger og utsagn kan vekke bekymring. Vurdering av barnets alder og intensiteten i leken vil også være av betydning for mistanke om seksuelle overgrep.

Hvor alvorlig omsorgssvikten er vil variere fra familie til familie. Den kan foregå over kortere eller lengre tidsperiode. Den kan være situasjonsbetinget eller kronisk. I noen familier kan

omsorgssvikten være preget av en dimensjon, mens i andre kan den inneholde flere eller samtlige former for omsorgssvikt (Killén, 2016:73). Samtidig finnes det noen fellestrekk som kan være sentrale. De omhandler blant annet mangel på kunnskap og respekt for barnets behov. At foreldrene mangler evne til å kunne engasjere seg positivt i barnets liv og prioriterer egne behov fremfor barnets. Det kan også handle om at foreldrene har en personlighet og livsstil som fører til at barnet har kontinuerlig bekymring for det uforutsigbare og mangel på tilnytningspersoner rundt seg (Killén, 2016: 74).

2.4 Fra bekymring til handling

Ved bekymring for barn i barnehagen vil første steg være å samle inn og systematisere tilgjengelige opplysninger. Barnehagelæreren må forsøke å identifisere og klargjøre hvilke type situasjoner som først fremkalte en såkalt dårlig magefølelse. Uavhengig av hvilken type og grad av mulig omsorgssvikt en står ovenfor er en forutsetning for å hjelpe at man grundig undersøker barnets omsorgssituasjon og skaffer seg mest mulig pålitelig forståelse av den (Killén, 2016:100). Videre er det svært viktig hvordan barnehagelærere konkret håndterer situasjonene der de er bekymret for et barn (Eriksen & Germeten, 2014:179).

Hvordan barnehagelæreren går videre med sin bekymring, kan avhenge av en rekke faktorer. Det handler først og fremst om å ha grunnleggende kjennskap til hva de skal gjøre dersom mistanke om omsorgssvikt, overgrep eller mishandling foreligger. Om hvilke personer på arbeidsplassen en skal snakke med og kunnskap om hvordan barnehagelæreren skal utarbeide og sende en bekymringsmelding til barnevernstjenesten (Eriksen & Germeten, 2014:156). Bekymringene må konkretiseres og dokumenteres gjennom observasjoner av barnet og samspill med foreldrene og eventuelle samtaler med barnet og foreldrene. Dersom bekymringen er lite konkret eller spesifikk i utgangspunktet, desto mer usikkert er utfallet om bekymringen skal meldes eller ikke (Eriksen & Germeten, 2014:157).

Backe-Hansen har en i en rapport fra Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA Notat 6/2009) utført en kartlegging av samarbeidet mellom barnehage og barnevernstjenesten. Kartleggingen ble gjort på oppdrag av Kunnskapsdepartementet og i samarbeid med Barne- og likestillingsdepartementet. Forfatteren intervjuet styrere i barnehager og forsket på hvorfor barnehager i liten grad melder til barnevernet og hvilke rutiner barnehagene har for å gå frem i saker der det er mistanke om omsorgssvikt. Noen av funnene til Backe-Hansen vedrørende å sende bekymringsmelding til barnevernet indikerte at

det var behov for kompetanseheving og økt treffsikkerhet. Kompetanseheving handler om økt kunnskap om å snakke med foreldre og barn om vanskelige temaer, og håndtere reaksjoner når vanskelige temaer kommer opp. Det handler om kompetanse på fakta- kunnskap og kunnskap om fremgangsmåter. Treffsikkerhet forstås som at barnehagen må bli flinkere til å melde de riktige barna til barnevernstjenesten, slik at de får nødvendig hjelp. Mange barn blir også meldt uten at det er tilstrekkelig grunnlag for bekymringsmelding (NOVA Notat 6/2009:59).

Dersom en barnehagelærer er i tvil om det er grunnlag for å sende en bekymringsmelding kan det være hensiktsmessig å drøfte en melding anonymt med barnevernstjenesten. De kan bistå med å vurdere om situasjonen kan hjelpes av råd og veiledning, om situasjonen er alvorlig eller akutt og det må iverksettes hjelp raskt (www.bufdir.no). En anonym drøfting kan også hjelpe barnehagelærerne med en økt bekreftelse på om det er riktig og nødvendig å sende en bekymringsmelding eller veiledning på hva det bør konkret observeres mer av.

2.4.1 Barnevernstjenestens mål og oppgaver

Barnevernstjenestens mål er å sikre at barn og unge som lever under omstendigheter som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Den kommunale barnevernstjenesten har ansvar for å gi barn og foresatte råd, veiledning og hjelpetiltak slik at barnet sikres gode levevilkår og utviklingsmuligheter (Eriksen & Germeten, 2014:18).

Barnevernet må tolke og forstå hvert enkelt barn og families utfordringer og behov og fatte adekvate beslutninger ut fra deres forståelse av situasjonen. De har også ansvar for å avdekke omsorgssvikt for å iverksette tiltak så raskt som mulig. Imidlertid omfatter barnevernets arbeid ikke bare om hvilke beslutninger som fattes og grunnlaget det bunner i (Johannesen & Mikkelsen, 2015:46). Det handler vel så mye om innholdet i prosessen mot beslutningen og i hvilken grad det er refleksjon, åpenhet og kommunikasjon. Barnevernstjenesten blir jevnlig omtalt i media med kritikk for hvordan de utfører deres oppgaver og mandat. På den ene siden blir det presentert historier med kritiske innvendinger på beslutninger i enkelte saker der det hevdes de ikke har tilstrekkelig grunnlag. På den andre siden blir det beskrevet historier hvor barnevernet har unnlatt å handle der det burde vært fattet en beslutning. Barnevernstjenesten er avhengig av legitimitet og tillit i samfunnet (Johannesen & Mikkelsen, 2015:46). Det er blant annet fordi de har behov for at de som kjenner barnet og den situasjonen de er i melder fra dersom det er nødvendig å gripe inn i deres omsorgssituasjon. Deler av barnevernets

lovmessige forpliktelser (Barnevernloven, 1992) blir presentert ulike steder i kapittelet der det anses som sentralt.

2.4.2 Bekymringsmelding til barnevernstjenesten

Dersom barnehagelæreren har tilstrekkelig grunnlag for bekymring skal bekymringsmelding meldes til barnevernstjenesten. Å sende en bekymringsmelding til barnevernstjenesten er å henvende en bekymring for ett eller flere navngitte barn, enten som privatperson eller en offentlig instans (Eriksen & Germeten, 2014:184). Bekymringsmeldingen kan gis både muntlig og skriftlig. Muntlige bekymringsmeldinger oppstår gjerne ved at akutte situasjoner plutselig oppstår. Samtidig skal foresatte få innsyn i bekymringsmeldingen etter den er sendt og gis mulighet til å imøtegå de påstander som rettes mot dem, jfr. kontradiksjonsprinsippet (Eriksen & Germeten, 2014:184). Med grunnlag i kontradiksjonsprinsippet blir de fleste bekymringsmeldinger gitt skriftlig.

Innholdet i bekymringsmeldingen må være så konkret som mulig og gi tydelige beskrivelser av grunnlaget for bekymringen. Bekymringsmeldingenes innhold og form varierer (Kojan, Marthinsen & Christensen, 2016:62). Barnehagelæreren må kunne beskrive hva, hvordan, når og i hvilke situasjoner som ga grunnlag for bekymring. Glavin & Erdal (2016:179) har utformet en oversikt over momenter som kan observeres i barnehagen ved bekymring. Temaene handler overordnet sett om barnets oppmøte i barnehagen, fysiske forhold hos barnet, barnets atferd og evne til lek, barnets samspill med voksne, andre barn og foresatte, foreldrenes samarbeid med barnehagen og hjemmeforhold. Observasjoner og ulike kartlegginger som er foretatt og samtaler som er gjennomført kan legges ved i bekymringsmeldingen (Eriksen & Germeten, 2014:189). Det finnes for øvrig mal for bekymringsmelding til barnevernet som kan gjøre det lettere å systematisere opplysningene som blir sendt (Johannesen & Mikkelsen, 2015:122).

Det kan være en utfordring for barnehagelæreren å vite sikkert om det er en riktig avgjørelse å melde en bekymring knyttet til et barn i barnehagen. Det er viktig å presisere at det ikke er barnehagens oppgave å vurdere eller ta stilling til om vilkårene for å fatte et vedtak fra barnevernloven oppfylles. Barnehagens oppgave er å vurdere barnets omsorgssituasjon ut i fra kjennskap til familien og sitt faglige ståsted. Det er barnevernets oppgave å vurdere om det

skal igangsettes tiltak eller ikke på de bekymringsmeldingene de mottar (Barne- og likestillingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, 2009:18).

Dersom barnehagen sender en bekymringsmelding til barnevernstjenesten, skal foresatte som regel alltid informeres. Et viktig unntak er ved mistanke om grov mishandling eller seksuelle overgrep fra en av barnets omsorgspersoner (Glavin & Erdal, 2016:175). Da skal saken meldes til barnevernstjenesten uten at foreldrene er informert.

2.4.3 Foreldresamarbeid ved bekymringssituasjoner

Foreldresamarbeid er svært viktig i arbeidet med barn som vekker bekymring i barnehagen. De fleste foreldre ønsker å medvirke til at deres barn utvikler seg på best mulig måte, ut fra barnets forutsetninger. Imidlertid kan foreldresamarbeid skape utfordringer. Det kan handle om foreldre som motsetter seg at barnet får hjelp som barnehagelæreren mener er nødvendig eller av ulike årsaker ikke kan gi barnet den tryggheten og gjensidige kontakten det har behov for. Det kan også handle om at barnehagelærere vegrer seg for å gripe inn i frykt for å skade en gode relasjon til foreldre eller om mangel på kunnskap og vilje til å reelt erkjenne at barnet blir utsatt for omsorgssvikt (Eriksen & Germeten, 2014:108). Barnehagelærere må tørre å vurdere at mulig omsorgssvikt kan være årsak til at et barn forandrer sin atferd eller at barnets utvikling går i negativ retning.

Det er utformet krav til at barnehagen samarbeider i forståelse med hjemmet (Barnehageloven, 2005, § 1). Der ikke bekymringer åpenbart utløser opplysningsplikt, vil det være formålstjenelig å ta opp bekymringer med foreldrene i en tidlig fase. Ved å ta opp bekymringer tidlig, blir foreldrene invitert til samarbeid hvor målet er å finne ut av hva barnet forsøker å formidle til voksne rundt seg (Johannesen & Mikkelsen, 2015:78). Det kan bidra til at foreldrene opplever at de er likverdige samarbeidspartnere og at deres forståelse av situasjonen er betydningsfullt for barnehagen. Foreldrene må få nødvendig informasjon om deres rettigheter og plikter, og hva ulike tjenester kan bidra med av hjelp (Glavin & erdal, 2016:57). Ved mer alvorligere bekymring må instansenes meldeplikt til barnevernstjenesten formidles til foreldrene. Imidlertid kan det skape utfordringer dersom foreldre og barnehagelærer er på forskjellig stadier i undringsfasen (Johannesen & Mikkelsen, 2015:79). Bekymringen som presenteres for foreldrene kan være relativt ny for dem, mens barnehagelæreren har observert i noe tid før det tas opp med foreldrene. Mangel på åpenhet vil ofte skape distanse og utrygghet (Killén, 2016:281). Naturlige forsvarsmekanismer hos

foreldre i slike situasjoner vil være betydningsfullt at barnehagelæreren er klar over. Det er også nødvendig å reflektere og bevisstgjøre egne reaksjoner og holdninger i møte med foreldrene for å danne et godt grunnlag for samarbeid i bekymringsfulle situasjoner.

2.5 Barnevernstjenestens undersøkelser og beslutning

Etter at barnehagen har sendt bekymringsmelding er det barnevernets oppgave å vurdere den. Beslutningsprosessen i barnevernet starter formelt sett når en melding registreres (Kojan, et. al. 2016:64). I følge Lov om barnevernstjenester (1992, § 4-2) skal barnevernstjenesten senest en uke etter mottatt melding vurdere om den gir grunnlag for undersøkelse. Det avklares også om utfyllende informasjon skal innhentes fra melder. Barnevernet er forpliktet til å gi tilbakemelding til melder innen tre uker (www.lovdata.no). Barnevernloven (1992) § 4-3 beskriver at barnevernet har både en rett og plikt til snarest mulig, og senest innen tre måneder å gjennomføre nødvendig og tilstrekkelig undersøkelse. Det er innholdet i meldingen og hvor alvorlig saken er som gir er avgjørende for hva som er tilstrekkelig og nødvendig undersøkelse (Johannesen & Mikkelsen, 2015:97).

Begrunnelsene for at en undersøkelse skal gjennomføres snarest mulig handler om at de berørte foreldre og barn ikke må vente unødig lenge på at undersøkelsen avsluttes. Det er også et svært viktig poeng at de barn og foreldre som har behov for hjelp kan motta den så raskt som mulig (Eriksen & Germeten, 2014:197). En undersøkelse fra barnevernstjenesten skal gjennomføres slik at den minst mulig skader noen som den berører og den skal ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier (Barnevernloven, 1992, § 4-3, andre ledd).

Bekymringsmeldinger følges opp med undersøkelser som kan føre til ulike beslutningsutfall (Rød & Heggdalsvik, 2016:77). Meldingen kan henlegges på grunnlag av mangelfulle opplysninger. At opplysninger er mangelfulle, kan handle om at ikke barnehagen har klart å sende tilstrekkelige beskrivelser av hva de er bekymret for. Henleggelse kan også forekomme hvor familien blir anbefalt å ta kontakt med andre tjenester. Eksempler på slike tjenester kan være familievernkontor, lege, psykiatri eller helsestasjon (Kojan, Marthinsen & Christiansen 2016:65).

Dersom en bekymringsmelding skal føre til en undersøkelse, må vilkåret om at det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter kapittel 4 i barnevernloven (Eriksen & Germeten, 2014:194). Undersøkelsen skal gjennomføres for å

vurdere hva som er til det beste for barnet. Beslutningsutfall av undersøkelsen kan omfatte råd og veiledning til foresatte, vedtak om hjelpetiltak med samtykke, forslag til vedtak om pålegg av hjelpetiltak til fylkesnemnda eller midlertidig vedtak i akuttsituasjon (Rød & Heggdalsvik, 2016:78). I saker der barn mottar tiltak fra barnevernstjenesten skal det utarbeides en tidsavgrenset tiltaksplan (Barnevernsloven, 1992, § 4-5). Gjennom tiltaksplanen skal barnevernstjenesten vurdere om barn og foreldre får riktig hjelp, om det er nødvendig med nye tiltak eller om det er behov for omsorgsovetagelse. Det skal foretas en regelmessig evaluering av tiltaksplanen (Eriksen & Germeten, 2014: 205).

Beslutninger om plassering utenfor hjemmet er en av de mest utfordrende oppgavene i barnevernet. Plassering utenfor hjemmet vil si at barnet flytter hjemmefra på grunnlag av et vedtak om omsorgsovertakelse i Barnevernsloven (§ 4-12). Det finnes ulike variasjoner innenfor begrepet plasseringer (Christiansen, Iversen & Kojan, 2016:109). Domstolene må vurdere foreldrenes omsorgsevne, om eventuelle mangler kan bedres med hjelpetiltak og hva som er det beste for barnet (Stenwig & Tjomsland, 2003:24). Avgjørelsen blir tatt med en vurdering av om lovens vilkår er oppfylt.

I følge Barnevernloven (1992, § 6-7a) skal barnevernstjenesten gi tilbakemelding til melder. Det er ellers ingen opplysningsplikt til barnehagen på samme måte som barnehagen har ovenfor barnevernet. Barnevernet er imidlertid ikke forhindret fra å gi opplysninger til barnehagen (Glavin & Erdal, 2016:56). Det kan dreie seg om nødvendige opplysninger slik at barnehagen kan iverksette tiltak til det beste for barnet eller som ledd i å følge opp tiltak for å ivareta barnets interesser (Kjellevoid, 2003:202). Barnevernstjenesten må foreta en vurdering om hvilke opplysninger som er nødvendige å gi for barnehagens videre arbeid.

2.6 Barrierer for samarbeid og behov for informasjonsflyt

Vi er avhengige av fortolkningsrammer for å kunne forstå og organisere den informasjonen vi får eller innhenter. Gjennom samarbeid kan fortolkningsrammer gjøre det enklere å få en oversikt over hvilke utfordringer en står ovenfor og hva som kan gjøres med de (Johannesen & Mikkelsen, 2015:128). ”Formålet med tverrprofesjonelt samarbeid er at hver av profesjonene kan bidra med kunnskaper, innsikt og ferdigheter i hver sin del av relasjonene og miljøene rundt barnet” (Eriksen & Germeten, 2014:35). Samarbeidet kan bidra til en mer helhetlig forståelse av de sakene som arbeides med. Samarbeidet er lovpålagt og yrkesetiske

prinsipper stiller krav om samarbeid mellom profesjoner (Eriksen & Germeten, 2014:34). Samarbeidet kan by på muligheter og begrensninger. Det vil blant annet avhenge av hvordan ansvarsfordelingen mellom barnehagen og barnevernet er og hvordan ansattes innsats samordnes for å nå de målene som er satt (Johannesen & Mikkelsen, 2015:128).

En viktig forutsetning for et godt samarbeid er at partene er trygge i sin egen yrkesrolle og fagkunnskap. Dersom en har arbeidet alene og tatt selvstendige avgjørelser kan innblanding fra andre virke truende. Glavin & Erdal (2016:42) beskriver seks faktorer som kan føre til hindringer i samarbeidet. Det er domenekonflikter, at gevinsten er asymmetrisk fordelt, profesjonsinteresser, motstridende oppgaver hos etatene, pålagt samarbeid og manglende ressurser. Domenekonflikter handler om holdninger til andre etater og om hvorvidt det er tydelige mål med samarbeidet (Glavin & Erdal, 2016:42). Dersom det er uklare eller udefinerte mål for samarbeid mellom barnehagen og barnevernstjenesten, kan samarbeid være vanskelig å opprettholde. Er det instansene eller brukerne som skal oppnå noe? Holdninger til hverandre kan basere seg på tidligere negative erfaringer, stigmatisering fra samfunnet eller lite kunnskap om hverandres profesjoner.

Gevinsten er asymmetrisk fordelt handler om at en av partene opplever konsekvensene uheldige for seg (Glavin & Erdal, 2016:42). Både barnevernstjenesten og barnehagen må oppleve samarbeidet som nyttig og det må være en balanse som hindrer at en part opplever at den gir mer enn den får. Det kan for eksempel handle om at barnevernet ikke er pliktig til å gi videre informasjon tilbake til barnehagen som kan gjøre det utfordrende å verksette riktige tiltak videre i barnehagen. ” Den som skal yte hjelp, må ha tilgang på visse opplysninger om den som skal hjelpes” (Kjellebold, 2003:192). Ulike oppfatninger av taushetsplikt påvirker samarbeidet mellom instansene (Killén, 2016:372). Det er barnevernet som vurderer om videre opplysninger er nødvendige å gi for barnehagens videre tiltak.

Profesjonsinteresser kan dreie seg om at barnevernet og barnehagelærere har ulik yrkesutdanning og lite kjennskap til hverandres arbeidsoppgaver (Glavin & Erdal, 2016:42). Dersom de har mangelfull kunnskap om hverandres profesjon, kan det føre til at det er liten tillit til hverandres kompetanse på området. Motstridende oppgaver hos etatene kan handle om at barnehagen og barnevernet har ulike målsettinger ovenfor barnet (Glavin & Erdal, 2016:42).

Pålagt samarbeid kan medføre motstand dersom partene ikke ser behov for samarbeid (Glavin & Erdal, 2016:43). Partenes opplevelse av medbestemmelse og innflytelse vil være viktig for

å se samarbeidet som verdifullt. Manglende ressurser vil også skape hinder for samarbeid (Glavin & Erdal, 2016:43). Det kan innebære at barnehagen og barnevernstjenesten har mange andre oppgaver som skal gjøres og at det kan være vanskelig å prioritere tverrfaglig samarbeid. Det kan også medføre motstand fordi partene er redd for at samarbeidet kan gå ut over det daglige arbeidet som skal ivaretas (Glavin & Erdal, 2016:43). Samarbeidet bør ha et klart formål og tydelige arbeids- og ansvarsoppgaver. Konsekvenser av et dårlig samarbeid kan være ansvarsfravikelse eller pulverisering av ansvar (Eriksen & Germeten, 2014:35). Det vil være av betydning om partene anser gevinsten ved samarbeid (å ivareta hensynet til barnets beste) som større enn investeringen (ressurser, møtevirksomhet og kunnskapsformidling).

2.7 Forutsetninger for et godt tverrfaglig samarbeid

Under punkt 2.6 ble det presentert mulige barrierer for samarbeid mellom barnehagen og barnevernstjenesten. Jeg vil videre beskrive noen sentrale forutsetninger for å fremme et godt tverrfaglig samarbeid. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011:60) beskriver at det bør etableres et systematisk samarbeid mellom barnevernstjenesten og barnehagen. Det er opp til den enkelte kommune å vurdere og finne hensiktsmessige løsninger på hvordan samarbeidet skal utformes. Samarbeidet må være basert på en jevnlig, profesjonell kontakt hvor det dannes felles mål med hensyn til barnets beste. Glavin & Erdal (2016:44) har sammenstillet en liste over suksesskriterier for å lykkes med det tverrfaglige samarbeidet. Nedenfor vil jeg presentere noen av kriteriene som vil være av betydning for samarbeid mellom barnehagen og barnevernstjenesten. Det første kriteriet handler om å ha overordnet struktur for organsiering av arbeidet forankret i kommunenes planer (Glavin & Erdal, 2016:44). Ledelsen må være involvert og ansvaret plassert. Det kan være en fordel å ha en felles plan for det tverrfaglige samarbeidet og at både barnehagen og barnevernet har et eierforhold og kjenner innholdet i planen.

Et annet kriterie er felles målsetting (Glavin & Erdal, 2016:44). Felles målsetting omfatter både det tverrfaglige arbeidet på generelt grunnlag, samt den enkelte sak. Hensynet til barnets beste må alltid være i fokus. Ved en felles målsetting vil det være enklere å danne felles metoder og strategier for å nå målene. Barnehagen og barnevernstjenesten må bli bevisste på hva de ønsker å oppnå og sammen bli enige om hvilke strategier og metoder de skal benytte seg av for å få til et best mulig resultat.

Et tredje kriterie er realistisk syn på samarbeidsmuligheter (Glavin & Erdal, 2016:45). Det dreier seg om å kunne se hva den andre parten kan bidra med og ha vilje til å kunne endre egen praksis dersom det er hensiktsmessig for samarbeidet. Både barnevernstjenesten og barnehagen må oppleve samarbeidet som nyttig og at de har bruk for hverandres kompetanse. De må ha respekt for hverandres profesjoner og at de besitter ulik fagkunnskap som med fordel kan deles. Samarbeidet er også nødvendig for å danne en felles forståelse av hva som er viktige oppgaver og hvordan de skal løses (Glavin & Erdal, 2016:45). For å få til et adekvat samarbeid må hver person oppleve trygghet. Barnehagen og barnevernstjenesten bør diskutere hvordan hver parts bidrag og arbeidsmåte kan hemme eller fremme samarbeidet. Dersom de har selvinnsett i egen rolle og atferd kan det bli lettere å oppleve samarbeidet som trygt. Samarbeidet bør også bygges på respekt for hverandres ulikheter og faglighet. Dersom partene er uenige, må uenigheten dreie seg om sak, og ikke person (Glavin & Erdal, 2016:45).

Et annet kriterie er tillit (Glavin & Erdal, 2016:46). Tillit mellom barnehagen og barnevernet kan lettere oppnås hvis hver av partene opptrer direkte og saklig. Samsvar mellom det som blir sagt og det man uttrykker med kroppsspråket er av stor betydning. Det kan gi indikasjoner på i hvilken grad det som blir sagt fremstår som ærlig eller ikke. Det handler også om at en har tillit til at den andre part har relevante kunnskaper og opplevelse at de andre har tillit til egne kunnskaper.

Det siste kriteriet er kompetanse (Glavin & Erdal, 2016:46). Det handler om kunnskap om hverandres rolle og ansvar. Barnehagen og barnevernet må se hverandres ulikheter og forsøke å bruke disse til å utvikle hverandres kompetanse. Sammen besitter de et stort spekter av kompetanse og de kan lære mye av hverandre.

Ovenfor har det blitt beskrevet noen kriterier som beskriver forutsetninger for et godt tverrfaglig samarbeid. De bygger på noen prinsipper bør ligge til grunn for å oppnå et godt samarbeid. Når det gjelder den praktiske gjennomføringen av samarbeidet er det viktig å ha en nærhet til brukerne (Glavin & Erdal, 2016:47). Foreldrenes (og eventuelt barnets) deltagelse i møter og samarbeid er av stor betydning for å sikre en god fremdrift i saken. Regelmessige møter med tydelig ansvarsfordeling kan øke mulighetene for å lykkes.

2.7.1 Samarbeid til barnets beste

Samarbeidet skal, som tidligere beskrevet, danne grunnlag i å vurdere hensynet til barnets beste. Overordnet sett handler det om å danne best mulig beslutninger til best mulig hjelp

(Backe-Hansen, Christiansen & Kojan, 2016:214). Hvilke beslutninger er til det beste for barnet og dets familie? Det kan være vanskelig å vite sikkert om at en avgjørelse er den riktige og at det fører til et godt resultat for barnet og familien. Flere hensyn må veies mot hverandre. Det er blant annet viktig at saken blir fulgt opp over tid (Backe-Hansen, et. al. ,2016:217). Det kan handle om at opprinnelige planer og mål må justeres etter hvert. At planer justeres kan være fordi de er vanskelig å realisere på grunn av forhold en ikke har hatt tilstrekkelig oversikt over eller at saken har forverret seg fra da planen ble utarbeidet (Backe-Hansen, et. al. 2016:217). Barnehagen og barnevernstjenesten må forsøke å vurdere ønskelige og mulige utfall, sett i et livsperspektiv for barnet.

2.8 Tidlig innsats ovenfor barn i psykososial risiko

Barn som barnehagen er bekymret for er det viktig å fange opp tidlig. De kan være i en sårbar situasjon som kan være en risikofaktor for å utvikle vansker som barnet kan streve med lenge. Tidlig innsats handler både om tidlig innsats i problemutviklingen og tidlig i livet (www.regjeringen.no). Intensjonen er å identifisere og håndtere et potensielt problem på et så tidlig tidspunkt som mulig slik at det forsvinner eller reduseres med begrenset innsats. For barnehagen og barnevernstjenesten vil det bety å fange opp tidlig de barna som har behov for hjelp og iverksette adekvate støttetiltak som er nødvendig for barnets videre utvikling og fungering.

Dersom et barn er i psykososial risiko, kan det forstås som at barnet er i fare for å kunne utvikle psykososiale vansker. Söderström (2011:161) beskriver psykososiale vansker hos barn slik; ”barn som har det følelsesmessig vanskelig og hvor vanskene arter seg som problemer som går ut over forholdene til andre og egen sosial utvikling og fungering. Vanskene kan ha sitt opphav i mange ulike mekanismer: biologiske, psykologiske, sosiale og materielle.” Barn som blir utsatt for omsorgssvikt er i en vanskelig livssituasjon som kan medføre konsekvenser for relasjoner til andre og barnets videre sosiale utvikling. Det kan være av stor betydning om både barnehagen og barnevernstjenesten har kunnskap om mulige risiko- og beskyttelsesfaktorer for barn de er bekymret for (Befring, 2014:131). Det vil si å kartlegge hvilke risikofaktorer som er til stede hos barnet og foreldrene, samt hvilke faktorer som kan fungere som beskyttende for barnets videre utvikling. Eksempler på beskyttelses- og risikofaktorer på ulike sosiale nivåer blir, blant andre, presentert av Folkehelseinstituttet (rapport 1, 2011:18). Barns utviklingsvilkår må forstås i sammenheng deres omsorgsgivende

kontekst (Söderström, 2011:172). Foreldrenes omsorgskompetanse og familiens psykososiale rammevilkår blir avgjørende områder for å arbeide med tidlig innsats og forebyggende virksomhet.

2.8.1 Fra risikobarn til mestringsbarn

Tidligere har det blitt påpekt at tidlig innsats er nødvendig for å fange opp tidlig og foreta nødvendige avgjørelser og tiltak med hensyn til barnets beste. At barnehagen og barnevernstjenesten må ha et godt samarbeid preget av blant annet tydelige ansvarsfordelinger og og tillit til hverandres kompetanse. Jeg vil videre presentere på hvilke måter forebygging kan være av betydning og beskrive noen konkrete elementer som vil være viktig for barnet. Det bør påpekes her at primærforebygging er svært viktig for den generelle samfunnsinnsatsen på området (Befring, 2014:130). Jeg vil likevel fokusere mest på sekundærforebygging (når utfordringene er avdekket). Det er fordi jeg anser det som mest relevant i forhold til barnehagen og barnevernstjenestens videre arbeid.

Forebygging omfatter ulike tiltak for å beskytte barn mot forhold som kan medføre, vedlikeholde og eventuelt forsterke en negativ utvikling (Befring, 2014:129). Det innebærer også tiltak som kan bidra til å fremme barns personlige kompetanse til å kunne beskytte seg selv. Sekundærforebygging kan forstås som å hjelpe mennesker med identifiserte problemer til å snu den uheldige utviklingen og hjelpe dem til å finne en mer hensiktsmessig vei (Befring, 2014:130). Det vil si at barnehagen og barnevernet må ha kompetanse til å oppdage og forstå signaler og vite hvordan de kan styrke barnas livskvalitet videre ved blant annet trygghet og trivsel.

Det finnes ulike måter barnehagen og barnevernet kan bidra med forebygging. Et støttetiltak som kan være av betydning er å styrke familiens nettverk (Befring, 2014:138). Det kan gi muligheter for trivsel og personlig utvikling og mulighet for støtte i et fellesskap både for barn og foreldre. Barna kan få mulighet til å oppleve at de er verdifulle og det kan bidra til å få styrket deres selvtillit og pågangsmot. Nettverksbygging kan foregå i regi av blant andre lokale helsestasjoner, klubbvirksomhet og ulike lavterskeltilbud (Befring, 2014:139).

Forebygging kan også omfatte utvikling av barnets motstandsdyktighet (Befring, 2014:140). Det innebærer utvikling av personlig kompetanse med blant å legge til rette for læring av konstruktive holdninger. Det kan handle om holdninger som empati, selvtillit, optimisme og pågangsmot.

Et annet sentralt element er å gi barnet mulighet for mestringsopplevelser. Opplever barnet at det mestrer noe, kan det utvikle positive holdninger og interesse for temaet. Det kan medføre styrket selvtillit og positive erfaringer i barnehagen. Mestringsopplevelser bør forekomme relativt hyppig ut i fra barnets utviklingsnivå. Det kan også bestå i å øke mulighetene for barn til å oppleve ros og oppmuntring. Det kan bidra til at barnet til å utvikle mer bevissthet om betydningen av å være ansvarsfull på egne og andres vegne (Befring, 2014:141). Å hjelpe barnet med å styrke disse områdene kan bidra til å gi de personlige forutsetninger for å være bedre rustet til å møte motgang. Det er nødvendig å se forebygging i et helhetlig perspektiv (Befring, 2014:144). Barnehagelærerens evner til å styrke barnets kompetanse kan bidra som beskyttende faktorer og samtidig styrke dets fremtidsmuligheter.

2.8.2 Arbeid med sårbare barn i barnehagen

Ovenfor ble det redegjort for noen generelle prinsipper som kan være av betydning med tanke på forebygging hos barn med identifiserte vansker i barnehagen og barnevernet. I dette avsnittet vil jeg presentere noen konkrete virkemidler og verktøy barnehagen kan ta i bruk for å arbeide med sårbare barn i barnehagen.

Barn som har det vanskelig trenger å bli sett og møtt ut i fra sine behov i den situasjonen de befinner seg i (Johannesen & Mikkelsen, 2015:160). De må få hjelp til å mestre sin hverdag så godt som mulig. Det kan være vanskelig for barna å sette ord på hvordan de har det og regulere sine følelser. Det finnes imidlertid ulike verktøy barnehagen kan ta i bruk for å arbeide med temaer som sosial kompetanse og følelsesbevissthet. Kari Lamer har utviklet forskningsprosjektet ”Du og jeg og vi to!” som er det eneste programmet for norske barnehager med dokumenterbar effekt (www.lamer.no). Målet med programmet er å ivareta og fremme barnets sosiale kompetanse, å forebygge og behandle mobbing og atferdsvansker (utagerende og innagerende problematferd). ”Du og jeg og vi to!” retter seg mot alle barn, også risikobarn og barn med spesielle behov. Programmet har to hensikter. Å være et konkret hjelpemiddel i personalets arbeid med å fremme barns sosiale kompetanse. Det skal også hjelpe å fremme personalets egen sosiale kompetanse og handlingsberedskap for arbeidet (www.lamer.no). Programmet kan brukes som et supplement til barnhagelærerens arbeid med sårbare barn i barnehagen.

Samlingstunder i barnehagen kan også være en arena for å snakke med barna om ulike temaer. Temaene kan omhandle barn i ulike familiesituasjoner, følelser både barn og voksne kan ha

ved endringer i livssituasjonen (fysisk sykdom, psykiske lidelser, skilsmisse, med mer). Samtaler om slike utfordringer kan bidra til å skape åpenhet om tema en ellers ikke snakker så mye om (Johannesen & Mikkelsen, 2015:166). Det kan også muligens gjøre det lettere for barna å få mer innsikt i temaer de kan ha vanskeligheter med å forstå. Raundalen & Schultz (2006:76) viser til en forklaringsmodell som heter tankesykdommer. Den går ut på å forklare barn hva psykiske lidelser handler om, hvordan det kan komme til uttrykk og hva slags hjelp voksne som strever med dette trenger. Bøker og fortellinger som tar utgangspunkt i historier om barn som strever med lignende problematikk kan også være til hjelp for barnet. Temaer i fortellingene kan være lettere for barnet å snakke om. Fortellingene handler ikke om barnet selv, samtidig som det kan relateres til egne opplevelser og erfaringer.

Ovenfor er det beskrevet hvordan barnehagen kan arbeide med slike temaer med hele barnegruppen. Det er foreslått noen aktuelle verktøy samt arenaer som kan egne seg for slike samtaler. Det kan også være aktuelt å dele barna i mindre grupper og ha individuelle samtaler med barnet. Andre tiltak for sårbare barn i barnehagen kan omhandle å synliggjøre barnet og gi støtte til mestringsopplevelser (Johannesen & Mikkelsen, 2015:181). Barn som har det vanskelig, kan oppleve at de ikke blir sett og bekreftet for den de er. Det kan gjøre barna utrygge på seg selv og sin rolle. Barna har behov for trygge voksne i barnehagen som aktivt deltar i lek og aktiviteter (Johannesen & Mikkelsen, 2015:182). Barnehagelæreren kan hjelpe å sette ord på barnets innspill og responser slik at det blir synlig for barnet selv og de som er med på aktiviteten. Dette kan bidra til å styrke barnets mestringsfølelse og selvfølelse over tid.

Barnehagen kan også bidra til å skape stabilitet og sammenheng i barnets hverdag (Johannesen & Mikkelsen, 2015:183). Barnet kan oppleve utrygghet og lite forutsigbarhet hjemme på grunn av ulike årsaker. Her kan barnehagen bidra med trygge og forutsigbare rammer. Et praktisk virkemiddel kan være å bruke dagstavler med bilder som viser hva som skal skje i barnehagen den dagen. Bruk av visuell støtte kan hjelpe å skape struktur som vil være av særlig betydning for barna som har ekstra behov for oversikt og forutsigbare rammer (Johannesen & Mikkelsen, 2015:183).

Barnet kan også ha ekstra behov for hjelp med å regulere sine følelser. Barnehageansatte må fange opp barnets følelsesuttrykk, sette ord på de og hjelpe barnet med følelsesmessige reaksjoner (Johannesen & Mikkelsen, 2015:184). Slik kan barnet lære å kjenne igjen følelser

og bli mer bevisst på følelsenes navn og uttrykksformer. Noen følelser kan være vanskeligere å skille enn andre. Hvordan kan for eksempel følelser som skam og skyld komme til uttrykk? Det kan også være hensiktsmessig å finne ut av barnets erfaringer med å vise følelser. Har barnet erfaringer med å bli avvist må barnehagen trygge barnet på at det har lov å vise alle følelser i barnehagen. Ved å anerkjenne og dele barnets følelser hjelper de voksne barnet med følelsesregulering (Johannesen & Mikkelsen, 2015:185). På denne måten blir barna bedre kjent med sine følelser og øve opp evne til følelsesmessig selvregulering.

3 Metode

Jeg har valgt kvalitativ forskningstilnærming med intervju som metode for å samle inn datamateriale. Kapittel 3 vil derfor omhandle hva som kjennetegner kvalitativ forskningstilnærming og hvorfor bruk av intervju som metode kan egne seg for å få svar på min problemstilling og mine forskningsspørsmål. Jeg vil kort oppsummere erfaringer fra prøveintervju og selve intervjuene. Videre vil jeg ta for meg utfordringer underveis knyttet til intervjurollen og eventuelt andre utfordringer jeg ikke hadde sett for meg i forkant. Deretter blir transkripsjoner og tematisk analyse presentert. Til slutt vil kvalitetsvurderinger med særlig vekt på reliabilitet, validitet og forskningsetiske prinsipper bli beskrevet.

3.1 Kvalitativ forskningstilnærming

Kvalitativ forskningstilnærming kan kjennetegnes ved at det er få datapunkter eller objekter en skal undersøke (i mitt tilfelle informanter). Materialet som blir samlet inn kan inneholde et mer substansielt omfang å tolke og analysere ut i fra. Det skilles ofte mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i forskning. I kvalitative tilnærminger kan det være lettere å finne rike beskrivelser fra informantene som en undersøger. En kvalitativ forskningstilnærming vil først og fremst ha relevans for empiriske undersøkelser hvor det ofte blir brukt observasjoner og personlige intervjuer for å innhente datamateriale (Befring, 2015:111). På en annen side har kvantitative metoder en fordel ved at de har flere datapunkter eller objekter det samles informasjon fra og kan lettere være generaliserbart til populasjonen. Kvalitativ forskningstilnærming kan bestå av flere ulike datainnsamlingsmetoder hvor hver av disse fordrer ulike etiske problemstillinger og utfordringer (www.etikkom.no). Etiske problemstillinger og utfordringer knyttet til mitt forskningsprosjekt blir nærmere presentert blant annet under punkt 3.4.2 samt 3.6.3.

Min problemstilling handler om hvilke erfaringer barnehagelærere har med å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten. Jeg ønsker å finne nyanser og rike beskrivelser fra mine informanter. Selv om informantenes erfaringer ikke nødvendigvis er generaliserbart, tror jeg at deres uttalelser og beskrivelser av ulike fenomen kan være betydningsfullt og gjennkjennbart hos andre barnehagelærere. Jeg tror også det kan være lærerrikt for

barnevernstjenesten å få innblikk i hvordan enkelte barnehagelærere opplever kontakten mellom instansene og deres opplevelser av tverrfaglig samarbeid.

3.2 Kvalitativt forskningsintervju

Oppgavens metodiske tilnærming vil omfatte kvalitativ metode med intervju av barnehagelærere. Jeg har valgt kvalitativt forskningsintervju fordi jeg ønsker å få frem informantenes beskrivelser av opplevelser og hvordan de begrunner sine handlingsvalg. Gjennom kvalitativ forskningsintervju forsøker forskeren å forstå verden ut i fra informantenes side (Kvale & Brinkmann, 2015:18). I denne oppgaven vil fokuset ligge på å avdekke barnehagelæreres erfaringer av kontakt med barnevernstjenesten. Befring (2015:38) beskriver at kvalitative metoder vil være særlig egnet for å få innsikt i menneskers interesser og holdninger til seg selv og andre, til arbeidsoppgaver og utfordringer. Gjennom intervjuet ønsker jeg å få frem informantenes forhold til arbeidsoppgaver som ved bekymring for barn kan innebære kontakt med barnevernstjenesten. Jeg ønsker å få mer innsikt i deres erfaringer knyttet til aktuelle utfordringer og holdninger til tverrfaglig samarbeid. Kunnskapen som konstrueres i intervjuet er i interaksjon mellom forskeren og informanten (Kvale & Brinkmann, 2015:37). Informasjon vedrørende utarbeidelse av intervjuguide og intervju spørsmål blir presentert under punkt 3.4.3.

3.3 Forberedelser til datainnsamling

Mitt forskningsprosjekt fikk direkte eller indirekte tilgang på personopplysninger slik at det var nødvendig å søke om godkjenning fra Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD). Etter første veiledning sendte jeg meldeskjema med informasjon vedrørende prosjektet med intervjuguide og problemstilling til NSD som godkjente forskningsprosjektet. Jeg tok deretter kontakt med aktuelle informanter og fikk renskrevet intervjuguiden. Mer utfyllende informasjon om arbeidet med intervjuguiden blir beskrevet under punkt 3.3.3. Jeg kjøpte båndopptager og gjennomførte prøveintervju som blir beskrevet nærmere i neste avsnitt.

3.3.1 Prøveintervju

Det kan være hensiktsmessig å gjennomføre et eller flere prøveintervju i forkant av selve intervjuene til forskningsoppgaven. Det er flere grunner til det. Gjennom prøveintervju får man blant annet anledning til å teste intervjuguiden og øve på rollen som intervjuer.

Tilbakemeldinger fra prøveintervjuet kan være nyttig å ha med videre når selve intervjuene skal finne sted (Dalen, 2011:30). Det ble gjennomført et prøveintervju med en barnehagelærer som ikke skulle stille som informant. Jeg ønsket også å få testet hvordan diktafonen fungerte og om lyd kvaliteten var tilfredsstillende. Videre hadde jeg en forventning om å få en viss indikasjon på lengde på intervjuet i forhold til antall intervju spørsmål. Prøveintervjuet var verdifullt fordi jeg erfarte problemer med å lagre på diktafonen, noe som jeg fikk endret til de faktiske intervjuene fant sted. Noen av spørsmålene fikk jeg tilbakemelding på at ikke var tydelige nok, og at eventuelle oppfølgingsspørsmål manglet et par steder. Intervjuguiden ble derfor noe endret og informanten gav tips om andre spørsmål som også kunne egnet seg å ha med.

I etterkant av både prøveintervju og de faktiske intervjuene innså jeg at det er vanskelig å forutse lengden på intervjuene. Informantene var svært ulike med tanke på hvor mye informasjon som kom frem i intervjuene. Det var også ulikt tempo blant informantene hvor noen responderte raskt på spørsmål, mens andre brukte lengre tid på å formulere seg, samt hyppigere pauser. Selve intervjuene varierte fra førtifem minutter til opp mot halvannen time. Jeg ønsket at de skulle få snakke fritt og ville ikke kutte av unødvendig i tilfelle relevant informasjon ikke skulle komme frem.

3.3.2 Utvalg

Det kan være vanskelig å vite eksakt hvor mange informanter en trenger for det kvalitative forskningsintervjuet. Kvale og Brinkmann (2015:148) skriver at man skal intervju så mange personer som er nødvendig for å finne ut det en trenger å vite og at valg av antall informanter avhenger av formålet med undersøkelsen. Tidlig i forskningsprosessen erfarte jeg at det var krevende å få tak i informanter som ønsket å stille til intervju. Jeg kontaktet flere aktuelle kandidater som ikke svarte på forespørsel eller som ikke ønsket å bli intervjuet av ulike årsaker. Jeg var på forhånd klar over at gjennomføring av intervju, transkripsjon og analyse tar tid. Samtidig som materialet jeg skulle samle inn måtte gi tilstrekkelig grunnlag for tolkning og analyse.

I mitt forskningsprosjekt ønsket jeg å undersøke barnehagelæreres erfaring av kontakt med barnevernstjenesten. Jeg intervjuet fire barnehagelærere. Informantene bor sentralt på Østlandet og tilhører fire ulike kommuner. Størrelsen på kommunene varierer fra nær 12.000 til over 950.000 innbyggere. Det var to menn og to kvinner ble intervjuet. Jeg har valgt å ikke legge vekt på informantenes kjønn fordi det ikke var systematisk forskjell i hvordan de besvarte spørsmålene i intervjuet. Informantenes alder varierte fra tretti til trettini, noe jeg anser som ikke vesentlige aldersforskjeller. Hvor lenge de hadde jobbet som barnehagelærer varierte fra et år til tolv år.

Utvalg av informanter er basert på kjennskap i eget nettverk. Jeg har valgt en kriteriebasert målgruppe (Dalen, 2013:49). Modellen er tredelt hvor den teoretiske målgruppen er alle barnhagelærere som har erfaring av kontakt med barnevernstjenesten. Kriterier for utvelging av informanter er at de er utdannet barnehagelærere, har selv sendt (eller vært med på å sende) bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten og at de geografisk tilhører ulike barnevernstjenester.

3.3.3 Utforming av intervjuguide

Intervjuguide ble brukt som et redskap for innsamling av data i intervjuene. Spørsmålene i intervjuguiden var såkalte semistrukturerte spørsmål. De fleste spørsmålene var utarbeidet på forhånd, samtidig som noen var mer åpne og hadde behov for eventuelle underspørsmål eller oppfølgingsspørsmål. Informantene hadde mulighet til å svare nokså fritt, også om eventuelle temaer som ikke var planlagt på forhånd (Befring, 2015:112). Intervjuguiden ble diskutert i veiledning og jobbet videre med.

Det ble utformet noen overordnede temaer i intervjuguiden. Først ble det stilt spørsmål om informantenes bakgrunn. Spørsmålene omhandlet informantenes alder, hvor de hadde tatt utdanningen og hvor lenge de hadde jobbet som barnehagelærer. Videre handlet spørsmålene om kjennetegn på bekymring rundt barn og foresatte. Deretter fikk barnehagelærerne anledning til å dele erfaringer fra å sende bekymringsmeldinger og hvordan den videre kontakten med barnevernstjenesten hadde opplevdes. Så ble det stilt spørsmål om eventuelle utfordringer knyttet til videre foreldresamarbeid etter sendt bekymringsmelding. Videre handlet spørsmålene om forkunnskaper fra barnehagelærerutdanningen og til slutt om barnehagens interne arbeid med tematikken. Informantene fikk også anledning til å utdype

tidligere uttalelser og mulighet til å legge til annen informasjon dersom de ønsket det. For mer utfyllende informasjon om intervjuguiden, se vedlegg.

De første spørsmålene i intervjuet handlet om såkalte introduksjonsspørsmål (Kvale & Brinkmann, 2015:166). Introduksjonsspørsmålene er mer åpne hvor informantene får anledning til å gi detaljerte og rike beskrivelser over temaet som tas opp. Underveis i intervjuet kom også oppfølgingsspørsmål, som gav informantene en invitasjon til fordypning av spørsmål de allerede hadde svart noe på (Kvale & Brinkmann, 2015:166). Det ble også stilt spesifiserende spørsmål. Slike spørsmål ble stilt for å få informantene til å gi mer presise beskrivelser der de kom med mer generelle uttalelser (Kvale & Brinkmann, 2015:167). Jeg brukte også taushet som et virkemiddel flere steder under intervjuene. Pauser underveis gir informantene mulighet til å reflektere over ting de har sagt og eventuelt huske sentrale momenter de ønsker å tilføye intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2015:167).

3.4 Datainnsamling

Nedenfor vil jeg ta for meg mer om den konkrete datainnsamlingen. Det blir først presentert gjennomføring av intervju og utfordringer knyttet til intervjurollen i forskningsprosjektet. Deretter vil jeg beskrive den videre prosessen med transkripsjon og analyse. Så vil jeg ta for meg kvalitetsvurderinger med særlig fokus på reliabilitet og validitet. Til slutt blir etiske betraktninger knyttet til min oppgave beskrevet.

3.4.1 Gjennomføring av intervju

Intervjuene fant sted i informantenes hjemkommuner (både på arbeidsplassen og hjemme hos informantene). Det var viktig å få gjennomført intervjuene på et uforstyrret sted slik at eventuell sensitiv informasjon ikke kunne bli fanget opp av uvedkommende. Informantene hadde fått en skriftlig forespørsel i forkant av intervjuene. Her ble det blant annet informert om hensikten med prosjektet, hva det innebar å delta og informantenes rettigheter. Forespørselen ble også informert muntlig før intervjuet og informantene underskrev på frivillig deltagelse.

Under intervjuene ble det brukt diktafon som teknisk hjelpemiddel. Bruk av båndopptak sikrer at uttalelsene til informantene blir korrekt gjengitt og intervjuer kan fokusere mer på intervjuguide og oppfølgingsspørsmål. Diktafon har også den fordel at ikke informasjon

kan spres som for eksempel ved bruk av mobiltelefon. Rett etter intervjuene ble inntrykk, magesfølelse og eventuelt andre elementer båndopptageren ikke fikk registrert notert mens det fortsatt var godt i minnet.

3.4.2 utfordringer knyttet til intervjurollen

Som uerfaren forsker har det vært flere utfordringer knyttet til ulike deler av forskningsprosjektet. I rollen som intervjuer har jeg jeg særlig vært opptatt av utfordringer knyttet til intervju spørsmålene og tolkning av det transkriberte datamaterialet. Hvor tydelige er mine spørsmål og i hvilken grad kan de være ledende? Kvale & Brinkmann (2015:201) bekrefter at det kan være en typisk for en fersk forsker, at nettopp man er redd for å påvirke informantene med ledende spørsmål. Samtidig ønsker forskeren å samle hensiktsmessig informasjon vedrørende oppgavens tema og problemstilling. Jeg arbeidet grundig med intervjuguiden i forkant for å prøve å ha så åpne spørsmål som mulig. Deretter foretok jeg vurderinger underveis i forhold til hvilke spørsmål som hadde behov for konkretiseringer eller oppfølgingsspørsmål.

En god intervjuer er styrende og vet hva slags informasjon hun eller han er ute etter (Kvale & Brinkmann, 2015:196). Intervjueren har også kontroll over intervjuet og er ikke redd for å avbryte informantens digresjoner. Jeg var styrende under intervjuene og var bevisst på hva slags informasjon jeg ønsket av informantene. Samtidig opplevde jeg det som vanskelig å avbryte informantene der de begynte å snakke om andre temaer. Jeg ønsket at de skulle få snakke relativt fritt og var redd for å miste relevant informasjon dersom jeg avbrøt dem underveis. I etterkant ser jeg at jeg flere steder kunne avbrutt digresjoner. På en annen side hoppet noen av informantene litt mellom tema, og relevant informasjon dukket plutselig opp. En mer erfaren forsker kan imidlertid styre intervjuet noe mer tilfredsstillende fordi de har en annen bakgrunn og mer struktur allerede fra starten av forskningsopplegget. Mer om andre etiske betraktninger kommer under punkt 3.7.3.

Totalt sett har jeg vært ganske fornøyd med gjennomføringen av intervjuene og min rolle som intervjuer. Jeg hadde forberedt meg godt på spørsmålene jeg skulle stille. Jeg holdt et rolig tempo og benyttet meg av hyppige pauser underveis. Jeg forsøkte å inntone meg hver enkelt informant og være aktivt lyttende under intervjuet. Det var også en fin flyt i intervjuene. Samtlige informanter gav meg tilbakemeldinger på at de opplevde spørsmålene som

interessante og relevante i forhold til forskningstemaet og at det var en ryddig struktur på spørsmålene.

3.5 Analyse og bearbeiding av datamateriale

I dette avsnittet vil det bli presentert hva transkripsjon er og mine erfaringer knyttet til transkribering av datamaterialet. Videre vil jeg ta for meg analyseringsprosessen og valg av tematisk analyse for å bearbeide forskningsmaterialet. Den faktiske analysen vil bli redegjort for og drøftet i kapittel fire.

3.5.1 Transkripsjon

Etter bruk av lydopptak er det vanlig å transkribere. En transkripsjon er å konkret overføre den muntlige samtalen til en skriftlig tekst (Befring, 2015:114). Transkriberingen har blitt utført snarlig etter intervjuene. En fordel med å transkribere kort tid etter at intervjuene har funnet sted er at informasjonen sitter friskt i minnet. Båndopptageren registrerer verbale utsagn, men ikke konteksten eller informantenes non-verbale utsagn. Notater om ytre forhold, forskerens iakttagelser og observasjoner underveis bør nedtegnes så raskt som mulig etter intervjuene (Dalen, 2013:56). Etter hvert intervju var ferdig, satte jeg meg ned og noterte umiddelbare inntrykk fra intervjuet. Jeg forsøkte å skrive ned stemning, hvor troverdig informantenes uttalelser virket og annet jeg hadde observert under intervjuet.

Det finnes ingen universell form for transkripsjon av forskningsintervjuer (Kvale & Brinkmann, 2015:208). Forskeren må ta noen valg i forhold til om man skal ha med pauser, følelsesuttrykk som latter og sukk, og hvilke detaljer som skal med. Jeg har forsøkt å transkribere så ordrett som mulig, men har valgt å ikke ta med alle bekreftelser jeg har gitt underveis i intervjuet (som ja, mm, etc.). Transkripsjonene er nedskrevet på en enkel og tydelig måte slik at det er lettere for meg å få en oversikt over hva de inneholder. Målet mitt har vært å fange opp informantenes utsagn og meninger om ulike tema. Kvale & Brinkmann (2015:212) problematiserer det å utføre en korrekt transkripsjon. Forfatterene påpeker at det ikke er mulig å danne en sann, objektiv oversettelse fra muntlig til skriftlig form. De mener at forskeren skal stille seg spørsmålet om hva som er en nyttig transkripsjon for egen forskning.

Det transkriberte materialet hadde et omfang på i underkant av seksti sider. I og med at intervjulengden varierte mellom informantene, var det ulik lengde på hver transkripsjon. Det

var en tidkrevende prosess å utføre transkripsjonene. Likevel er jeg takknemlig for at jeg har et relativt omfattende materiale å kunne tolke og analysere fra.

3.5.2 Tematisk analyse

Etter transkripsjon følger analysen av datamaterialet. Å analysere vil si å dele opp noe i biter eller elementer (Kvale & Brinkmann, 2015:219). Det er det transkriberte datamaterialet samt forskerens oppfatning av intervjuet som danner grunnlag for å utføre analysen. Analysens kvalitet vil være avhengig av flere faktorer. Det handler blant annet om forskerens håndtverksmessige dyktighet, kunnskap om forskningstemaet, språklig sensitivitet og beherskelse av analyseverktøy (Kvale og Brinkmann, 2015:222). Analyseprosessen er kompleks og forutsetter at forskeren har god innsikt i hva som kreves for å utforme en god analyse av datamaterialet. Intervjuene har blitt analysert på bakgrunn av transkripsjonene og nedskrevne notater rett etter intervjuene. Notatene omhandlet blant annet stemning under intervjuene og opplevelse av samsvar mellom kroppsspråk og informantens uttalelser.

Det finnes ulike former for analytisk tilnærming til datamaterialet. Tematisk analyse innebærer å forenkle og sammenstille det transkriberte materialet (Befring, 2015:114). Jeg har valgt å benytte meg av tematisk analyse fordi det retter oppmerksomheten mot spesifikke temaer som representerer forskningsprosjektet (Thagaard, 2013:181). Gjennom analysen studeres informasjon om hvert tema fra samtlige informanter. Informasjon fra barnehagelærerne sammenlignes for å få en dypere forståelse av hvert tema. Tematiske analyser har fått kritikk for at de har vansker med å bevare et helhetlig perspektiv (Thagaard, 2013:181). Det er fordi man sammenligner deler av teksten fra informantene og at de løsrives fra sin opprinnelige sammenheng. Det er derfor viktig at informantens uttalelser sees i sammenheng med det utsnittet teksten er en del av.

I temasentrerte analyser knyttes kodeord til deler av datamaterialet som får frem meningsinnholdet i teksten (Thagaard, 2013:182). Videre utvikles et passende antall kategorier som omhandler det samme temaet. Det er fem hovedkategorier (med påfølgende underkategorier) jeg har hatt særlig fokus på i forskningsprosjektet. Det er kjennetegn på bekymring hos barn og foresatte, bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten, kontaktetablering og informasjonsutveksling, foreldresamarbeid og internt arbeid i barnehagen.

I tematiske analyser går man i dybden på temaene og sammenligner informasjon fra deltagerne (Thagaard, 2013:181). Gjennom intervjuene har informantene stort sett besvart de samme spørsmålene. Intervjuguiden har fulgt en struktur på spørsmålene som egner seg godt for den systematiske kodingen i temasentrerte analyser (Thagaard, 2013:183). Bruk av for mange kategorier kan gjøre at de blir lite oversiktlige. Samtidig kan for få kategorier føre til at selve analysene blir for tynne. Målet er å finne et tilstrekkelig antall kategorier som fanger opp interessante variasjoner i datamaterialet. (Thagaard, 2013:182). Illustrerende sitater er viktig å trekke frem i tematisk analyse. Sitater fra informantene blir nærmere presentert og redegjort for i neste kapittel. I tematiske analyser blir det vanligvis satt fokus på det mest typiske, men det kan også være interessant å se etter det mer sjeldne eller spesielle i informantenes uttalelser (Befring, 2015:115). Oppgavens problemstilling er, som tidligere beskrevet, *“hvilke erfaringer har barnehagelærere av å sende bekymringsmelding til barnevernstjenesten?”* Jeg har sammenlignet barnehagelærernes uttalelser for å finne både likheter og forskjeller blant deres erfaringer innenfor hver kategori. Hvert utsagn er vurdert opp mot intervjuet som helhet.

3.6 Kvalitetsvurderinger

Det er viktig at forskeren reflekterer over kvaliteten på forskningsprosjektet. Refleksjon over kvaliteten innebærer å vurdere kritisk eget arbeid og forsøke å være mest mulig transparent gjennom hele forskningsprosessen. Det er fordi det skal være synlig for andre hva som er gjort og hvorfor man har kommet frem til det man har gjort (Befring, 2015:41).

Kvalitetsvurderinger kan omfatte blant annet oppgavens reliabilitet og validitet, samt etiske betraktninger over ulike deler av forskningsprosessen.

3.6.1 Reliabilitet

Reliabilitet handler om hvor troverdige eller pålitelige mine forskningsresultater er og om en annen forsker ville fått tilsvarende funn ved å intervju de samme informantene på et annet tidspunkt (Kvale & Brinkmann, 2015:276). Ville informantene ha endret sine uttalelser i et intervju med en annen forsker? Andenæs (2000:293) problematiserer konsistens, eller at forskeren skal oppføre seg likt ved hvert intervju. Det er viktig å inntone seg hver enkelt informant og at intervjuet derfor ikke blir likt hver gang. Forskere kan ha ulik før-forståelse, erfaringsbakgrunn og personlighet som vil være med å påvirke tolkningen av datamaterialet.

For å øke reliabiliteten i kvalitative studier er en nøyaktig beskrivelse av fremgangsmåten gjennom hele prosessen viktig (Befring, 2015:56). Jeg har forsøkt å styrke oppgavens reliabilitet ved å gi en mest mulig åpen beskrivelse av hvordan jeg har gått frem i forskningsprosessen. Tidligere i kapittelet har det blitt presentert hele intervjuprosessen (utforming av intervjuguide, utfordringer og erfaringer knyttet til intervjurollen, med mer). Dette er gjort for å tydeliggjøre forskningsprosessen slik at den i høyere grad kan reproduseres.

Kvale og Brinkmann (2015:211) peker på at forskeren må foreta en rekke vurderinger knyttet til fremstilling av transkripsjoner. Det kan eksempelvis handle om å tolke når en setning slutter eller hvor det er pause. En setning i skriftspråket kan skille seg fra en setning i talespråket, hvor man vanligvis snakker i flytende, lange setninger (Kvale & Brinkmann, 2015:270). Jeg har gjennomgått transkripsjonene flere ganger for å forsøke å få en mest mulig nøyaktig presentasjon av funnene. Jeg opplevde informantene som troverdige ved at de begrunnet uttalelser de kom med. De var åpne og fortalte fritt om temaer som opptok dem og de gav rike beskrivelser av deres opplevelser og erfaringer. Flere av informantene gav også beskrivelser på konkrete hendelser eller situasjoner de mente selv hadde håndtert bra eller mindre godt.

3.6.2 Validitet

Forskningsprosjektet gjengir ikke selve virkeligheten, men representasjoner av den. Validitet handler om styrken og gyldigheten til et utsagn (Kvale & Brinkmann, 2015:357). Det kan vise til om en metode kan brukes til å undersøke det den sier den skal undersøke. Validitet handler om måledata gir et reelt og pålitelig uttrykk for det fenomenet en tar sikte på å måle eller om datamaterialet er påvirket av andre faktorer (Befring, 2015:51). Det kan handle om hvor relevant eller i hvilken grad resultatene presenterer temaet som skal undersøkes. I denne oppgaven vil temaet som undersøkes ta utgangspunkt i min problemstilling og forskningsspørsmål. Forskeren må tydeliggjøre sin rolle og egen tilknytning til fenomenet som studeres (Dalen, 2013: 94). Dette for at leseren skal kunne vurdere i hvilken grad det kan ha påvirket tolkning av resultatene.

Det presenteres flere former for validitet i faglitteraturen. Maxwell(1992:284) trekker frem fem kategorier innenfor validitet som er relevant i kvalitativ forskning. Kategoriene består av

deskriptiv validitet, tolkningsvaliditet, teoretisk validitet, generaliseringsvaliditet og evalueringsvaliditet.

Deskriptiv validitet kan forstås som en nøyaktig beskrivelse av hvilke data som er innhentet i forskningsprosjektet og hvordan det foregikk (Maxwell, 1992:285). Det omfatter prosessen fra intervjuene, transkribering av lydopptak til hvordan presentasjonen av det endelige resultatet blir fremstilt. Ved å redegjøre for hvordan innsamling av data er gjennomført, kan det bidra til å sikre forskningens kvalitet ved at det legges til rette for en så god og nøyaktig tolkning som mulig (Maxwell, 1992:289). Forskeren finner ikke på eller forvrenger informantenes uttalelser. For å styrke oppgavens deskriptive validitet har jeg blant annet lyttet til opptakene og gjennomgått transkripsjonene flere ganger. Grunnen til at jeg har brukt tid på dette er for å best mulig sikre at informantenes uttalelser blir korrekt gjengitt.

Tolkningsvaliditet handler om at informantenes egentlige meninger i kildematerialet blir tolket slik respondenten ønsket å formidle det (Maxwell, 1992:288). Forskeren prøver å finne indre sammenhenger i datamaterialet. En forutsetning for tolkningsvaliditet blir at det foreligger valide, rike og deskriptive beskrivelser fra informantene (Dalen, 2013:98). I løpet av intervjuene stilte jeg oppfølgende spørsmål og gjentok informantenes utsagn for å sjekke om jeg hadde forstått deres utalelser riktig. Jeg gav ikke intervjuguiden i forkant fordi jeg ikke ønsket at informantene skulle forberede seg på intervju spørsmålene. Jeg ønsket mest mulig ærlige og spontane svar. Imidlertid ser jeg i etterkant av intervjuene at noen av begrepene i spørsmålsformuleringene burde vært operasjonalisert. Hadde begrepene vært bedre redegjort for, kunne forståelsen vært mer homogen. Ved en felles forståelse av begreper kan det være større sannsynlighet for å ikke misforstå respondentens uttalelser. Da hadde tolkningsvaliditeten blitt styrket. For en uerfaren forsker er det likevel en verdifull lærdom som jeg tar med videre.

Teoretisk validitet kan forstås som i hvilken grad mønstrene, begrepene og modellene forskeren benytter seg av gir oss en forståelse av de fenomenene studien omfatter (Befring, 2015:55). Jeg har brukt abduksjon i analysen ved å veksle mellom empiri fra egne forskningsdata og relevant teori. Det er viktig at slike analytiske grep blir synlig for leseren (Dalen, 2013:99). Jeg har derfor forsøkt å lage et tydelig skille mellom egen empiri, mine refleksjoner og annen forskning under analysekapittelet.

Generaliseringsvaliditet refererer til i hvilken grad en kan overføre funnene til andre personer, tider, steder enn dem som inngikk i studien (Maxwell, 1992:293). Sagt med andre ord; i hvilken grad kan resultatene overføres til andre grupper enn de som er utforsket? Selv om det kan stilles spørsmålstegn ved generaliseringsvaliditet i kvalitativ forskning, kan informantenes erfaringer og opplevelser gjenkjennes hos andre i lignende situasjoner og dermed ha en generell verdi (Befring, 2015:55). I forskningsprosjektet ble det, som tidligere beskrevet, intervjuet fire barnehagelærere. Informantene har gitt uttalelser vedrørende tema slik de opplever det her og nå, ut i fra den konteksten de er en del av. Det er relativt få informanter og det vil være problematisk å skulle med sikkerhet generalisere funnene til andre populasjoner av barnehagelærere. Flere av informantenes uttalelser viser seg imidlertid å være nokså sammenfallende. Det kan tyde på at spørsmålene både har vært aktuelle og relevante for respondentene. Intervjuguiden ble dannet på bakgrunn av relevant teori og empiri. Mine funn kan på flere måter sees i sammenheng med lignende forskningsstudier som handler om samme tema. Jeg vil derfor anta at mine resultater muligens kan ha en viss overføringsverdi til andre barnehagelærere.

Evalueringsvaliditet handler om å vurdere informantenes uttalelser og stille evaluende spørsmål til datamaterialet (Maxwell, 1992:295). Evalueringsvaliditet er på lik linje med generalisering ikke så mye brukt i kvalitativ forskning. Jeg har gjennom hele forskningsprosjektet foretatt flere vurderinger vedrørende min rolle, datamaterialet som helhet og funn i forskningsstudien. Som tidligere nevnt, har jeg benyttet meg av oppfølgingsspørsmål der jeg var usikker på om jeg hadde forstått informantene riktig.

3.6.3 Forskningsetiske prinsipper

Gjennom hele forskningsprosjektet er det en rekke etiske hensyn som har vært til vurdering. Begrepet etikk (fra gresk *etos*: sedelig) kan beskrives som moralens teori ved å klargjøre hvordan en bør handle og fremtre i ulike situasjoner (Befring, 2015:28). I forskning kan etiske betraktninger innebære blant annet relevante etiske perspektiv, avveining mellom forskning og personvern hensyn og kravet om informert samtykke. Jeg vil videre trekke frem noen sentrale etiske perspektiv som særlig har vært gjeldende for mitt forskningsprosjekt.

Den nasjonale etiske forskningskomité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) skal bidra til at forskning skjer i henhold til anerkjente etiske normer og forebygging av vitenskapelig uredelighet innen sitt virkeområde. Retningslinjene er veiledende og rådgivende

og skal bidra til å utvikle forskningsetisk skjønn, fremme god vitenskapelig praksis og avklare etiske dilemmaer (www.etikk.no). Vitenskapelig uredelighet kan handle om blant annet plagiering og forfalskning av data (Befring, 2015:30). ”Forskeren skal gi forskningsdeltakerne tilstrekkelig informasjon om forskningsfeltet, forskningens formål (...)hvem som har tilgang til informasjonen, hvordan resultatene er tenkt brukt og om følgene av å delta i prosjektet” (NESH, 2016:13).

Jeg sendte barnehagelærerne et informasjonsbrev om formål med forskningsprosjektet som de fikk lese før de besvarte henvendelsen. I brevet stod det kort om prosjektet, foreløpig problemstilling og hva det innebar å stille som informant. Brevet ble også gjennomgått muntlig før intervjuene for å være sikker på at informantene hadde forstått innholdet. Dette ble dokumentert gjennom at deltagerne skrev under på forespørselen. At samtykket er dokumenterbart sikrer både deltagerens rettigheter og synliggjør forskerens ansvar (NESH, 2016:15). Det ble også presisert hvilke forpliktelser jeg hadde ovenfor informantene og deres rettigheter.

Siden forskningen omhandler personopplysninger, må det informeres og innhentes samtykke fra de som deltar i forskningen (NESH, 2016:14). Samtykket må være fritt, altså frivillig deltagelse uten ytre press. Informert samtykke handler om at informantene har fått tilstrekkelig informasjon om hva det innebærer å delta i forskningsprosjektet (NESH, 2016:15). Samtidig må forskeren vurdere hvor mye informasjon som bør gis og når (Kvale & Brinkmann, 2015:105). Utrykkelig samtykke handler om at deltagerne gir tydelig uttrykk for at de forstår hva det innebærer å delta i prosjektet (NESH, 2016:15). Informantene fikk beskjed om at de kunne avbryte deltagelse i studien dersom de ønsket det uten at de trengte å oppgi grunn eller at det ville få negative konsekvenser. Informantene har krav på at opplysninger om personlige forhold blir behandlet konfidensielt og at det innsamlede forskningsdata vanligvis er anonym (Befring, 2015:32).

I kvalitativ forskning kan det være en balansegang mellom ønsket om å oppnå kunnskap og ivareta etiske hensyn (Kvale & Brinkmann, 2015:96). Jeg opplevde dette ved at en informant oppgav noe sensitiv informasjon vedrørende en konkret barnevernssak. Informasjonen jeg mottok var tydelig og beskrivende i forhold til hvordan barnevernets taushetsplikt kunne få direkte implikasjoner eller konsekvenser for barnehagelæreren. Uttalelsene kunne muligens gitt forskningsprosjektet mer dybde ved å gi konkrete eksempler. Jeg valgte likevel å ikke transkribere innholdet for å ivareta personopplysninger og i frykt for at saken i etterkant

kunne ha blitt gjenkjent. Dette er et grunnleggende etisk dilemma for mange forskere (Kvale & Brinkmann, 2015:96). Forskeren ønsker at intervjuet skal være så rikt og detaljert som mulig, men det innebærer en viss fare for at intervjupersonen eller andre i tilknytning til informanten kan krenkes. Forskeren ønsker å være så respektfull som mulig, uten å få et for tynt empirisk materiale. Målet om å produsere kunnskap betyr ikke at dette bør etterstrebes for enhver pris. Kvale & Brinkmann (2015:98) anbefaler bruk av etisk protokoll for intervjuundersøkelser. Dette fordi intervjuprosjektet skal legges frem for et etikkutvalg (som NSD) i forkant av intervjuene hvor forskeren tenker gjennom verdispørsmål og etiske dilemmaer som kan dukke opp i undersøkelsene. En annen grunn er at dersom forskeren har kunnskap om moralske dilemmaer i forkant kan lettere reflektere over valg av design og være oppmerksom på eventuelle kritiske eller følsomme spørsmål som kan dukke opp underveis.

Jeg hadde ikke planlagt å innhente sensitive personopplysninger om enkeltbarn eller konkrete barnevernssaker. Likevel forekom det opplysninger under intervjuene enkelte steder der informantene fortalte om bekymringsmeldinger eller saker knyttet til spesifikke barn. Ingen av informantene navngav enkeltpersoner. Imidlertid gav flere rike beskrivelser som jeg var redd for at kunne føre til at personer kunne blitt gjenkjent (en av sakene hadde vært omtalt i media). Informasjonen ble derfor ikke transkribert og jeg vurderte det som etisk uforsvarlig å publisere slike opplysninger. Sensitive opplysninger har blitt lagret forsvarlig (på datamaskin med kode) og fulgt NSD sine retningslinjer for lagring og sletting av datamaterialet.

Spørsmålene i intervjuet kan få frem følelser og minner knyttet til barn som barnehagelærerne har vært bekymret for, spesielt vedrørende saker der bekymringsmelding ikke ble sendt fra barnehagen eller saker som ble henlagt av barnevernet. Slike saker kan oppleves som et sensitivt tema for barnehagelærerne og det har følgelig være viktig for meg å være bevisst dette under intervjuene.

4 Analyse av resultatene

I dette kapittelet vil jeg presentere temaene som er dannet på bakgrunn av intervjuguide og informantenes uttalelser. Temaene er valgt ut for å best kunne besvare min problemstilling og mine forskningsspørsmål. Mer utfyllende informasjon om temaene blir beskrevet under punkt 4.1, samt videre i kapittelet.

Hvert hovedtema blir redegjort for i eget underkapittel. Deretter vil resultatene bli presentert, analysert, tolket og drøftet fortløpende. Dette gjør jeg for å forsøke å skape en helhet i analysen slik at det blir tydeligere hva som blir tolket og drøftet når. Informantenes utsagn vil bli vektlagt i form av sitater som er markert i kursiv og med innrykk. Mine uttalelser og drøftinger underveis er med vanlig skrift. For å få frem bredden og variasjonen i datamaterialet vil jeg presentere sitater som belyser innhold som ble fremhevet av flere og som dermed reflekterer tyngden i materialet, samt sitater som representerer motsetninger. Noen sitater vil bli drøftet enkeltvis, mens andre vil bli drøftet samlet til slutt. Jeg har valgt å benytte meg av utdrag fra alle intervjuene, men kun noen av informantenes utsagn vil komme frem i hvert tema på bakgrunn av oppgavens omfang. Jeg varierer mellom å betegne de jeg har intervjuet som informanter, barnehagelærere og respondenter. Det er for å få språklig variasjon i oppgaven. For å skille informantenes utsagn og samtidig bevare deres anonymitet har jeg valgt å kalle de Informant 1, Informant 2, Informant 3 og Informant 4.

4.1 Beskrivelse av kategorier

Nedenfor har jeg laget en tabell som viser oversikt med de fem overordnede kategoriene som ble gjennomgått under intervjuene med barnehagelærerne. Ved å utforme en tabell kan det være enklere å lese resultatene og få en oversikt over innholdet. Tabellen er delt inn i hovedkategorier og påfølgende underkategorier. De fleste temaene ble laget på forhånd og inngikk i intervjuguiden, mens andre har blitt til under analysen. Det er flere underkategorier tilhørende hver hovedkategori. Underkategoriene vil i varierende grad kommenteres blant resultatene. De er likevel oppført i tabellen for at leseren skal få en mer helhetlig forståelse over hvilke underkategorier som inngikk under hver hovedkategori.

HOVEDKATEGORI	UNDERKATEGORI
Bekymring	<ul style="list-style-type: none"> - Kjennetegn på bekymring - Veien videre fra bekymring til bekymringsmelding - Kjennetegn på alvorlig omsorgssvikt - Vurdering av egen kompetanse
Bekymringsmeldinger	<ul style="list-style-type: none"> - Kategorisering av bekymringsmeldinger - Anger eller tvil vedrørende meldinger som ikke ble sendt - Betydningen av en støttende styrer - Melder barnehager for få saker og for sjelden?
Samarbeid med barnevernstjenesten	<ul style="list-style-type: none"> - Forventninger til barnevernstjenesten - Informasjonsutveksling mellom barnehage og barnevern - Taushetspliktens utfordringer for videre tiltak
Foreldresamarbeid	<ul style="list-style-type: none"> - Relasjon mellom barnehagelærer og foreldre
Internt arbeid i barnehagen	<ul style="list-style-type: none"> - Opplæring på arbeidsplassen - Rutiner - Temaets fokus på personalmøter og kurs

Tabell 1.0: Beskrivelse av intervjuets temaer

4.2 Bekymring

Hovedkategorien bekymring ble dannet fordi jeg ønsket å finne ut av informantenes erfaringer av å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten. Før bekymringsmeldingen blir sendt har barnehagelæreren vært bekymret. Jeg var opptatt av å finne ut mer av hva respondentenes opplevelser og kunnskaper om kjennetegn på bekymring. Deretter ønsket jeg informasjon om deres erfaringer av den videre prosessen frem til bekymringsmeldingen ble sendt.

Avslutningsvis ville jeg at informantene skulle reflektere over egen kompetanse vedrørende temaet.

4.2.1 Kjennetegn på bekymring

Informantene beskriver ulike kjennetegn på hva som vekker bekymring hos barn i barnehagen eller deres foresatte. De utdyper ikke nødvendigvis samme kjennetegn da det kan være ulike opplevelser av hva respondentene betegner som bekymring. Informant 4 sier følgende:

(...) Men hvis man tenker at man er bekymret, da er det ofte flere ting som spiller inn samtidig. Da er det ofte noe med utvikling, kanskje, og noe med humør og sinnsstemninger hos barnet. Samtidig som en liten magefølelse om at det er noe med den familien. Er det noe her som vi ikke ser eller skjønner?"

Informanten påpeker at det er flere elementer som kan gjøre barnehagelæreren bekymret i barnehagen. Det er egenskaper hos barnet eller kan være noe med familien. Respondenten bruker ordet magefølelse, som samtlige av mine informanter har brukt når de beskriver hvordan bekymring for et barn startet. Informant 2 uttaler seg også om magefølelse på foreldre og uttrykker kjennetegn på bekymring på følgende måte;

"(...) Det første jeg ser på er det her med trygghet og utrygghet(...) Så er det litt sånn magefølelse på foreldre, om man kjenner det er noe som skurrer, eller om alt virker helt på stell(...) Også barnets utvikling hvis det er forsinkelser i språk, vanskeligheter med samspill med andre barn eller mangel på samspill med andre barn. Og det i kombinasjon med trygghet/utrygghet, og samspill med foreldre, og selve foreldresamarbeidet med meg. Så det er flere ting i kombinasjon da(...)"

I sitatet ovenfor bekrefter Informant 2 at det er flere elementer som kan vekke bekymring. Barnehagelæreren kan fremstå som noe diffus angående konkrete kjennetegn hos foreldrene i dette utsagnet. Hos barnet derimot, nevner informanten forsinkelser i utvikling, hvor trygg barnet fremstår og evne til samspill med andre barn.

"(...) Ellers så har jeg også opplevd at vi har vært bekymret for foreldre og modenhet, skikkethet. De har et ønske om å gjøre det bra, men har ikke kunnskapen, erfaringen eller støtteapparatet. Og kanskje også litt feil miljø, og sånne ting." (Informant 4).

Beskrivelsen fra Informant 4 skiller seg litt fra de forrige. I sitatet blir det trukket frem bekymring for manglende foreldreferdigheter og foreldrenes forutsetninger for å kunne ivareta barnet på en god måte. Respondenten uttaler seg ikke spesifikt om hvilke utfordringer som foreldrene eventuelt har, men mer på et generelt grunnlag.

Barnehagelærerne beskriver ulike kjennetegn på bekymring for barn og foreldre i barnehagen. Informantene gir eksempler som forsinkelser i utvikling hos barnet, hvor trygt barnet fremstår, barnets evne til samspill og bekymring for manglende foreldreferdigheter. Respondentene nevner magefølelse og at det er flere elementer som spiller inn. Kjennetegnene som informantene beskriver kan oppfattes som noe diffuse. Det kan sees i

sammenheng med det Eriksen & Germeten (2014:139) betrakter som mellomrommet. Mellomrommet er en betegnelse på den situasjonen barnehagelæreren er i når vedkommende er bekymret for et barn, men at det ikke er åpenbart om bekymringen utløser meldeplikt eller er tilstrekkelig grunnlag for å sende en bekymringsmelding. Johannesen & Mikkelsen (2015:81) bekrefter at tidlig i bekymringsfasen må en vurdere magefølelsen som gjør oss urolig og forsøke å se situasjonen i et helhetlig perspektiv. Det kan være nyttig å drøfte med kollegaer slik at man får satt ord på hva bekymringen bunner i og muligens få et klarere bilde av situasjonen.

Selv om barnehagelærere har daglig kontakt med foreldre og barn kan avdekking av vanskjøtsel være en stor utfordring. Det er imidlertid flere elementer barnehagelærere kan observere. Det kan dreie seg om samspill mellom foreldrene og barnet, hvordan barnet fremstår fysisk, ernæringsmessig, materielt (adekvate klær) og medisinsk (Killén, 2016:40). Dersom barnehagelæreren er bekymret, er det viktig med hyppige observasjoner og forsøke å danne seg et overordnet bilde av konkrete bekymringer vedrørende barn og foreldre.

4.2.2 Veien videre fra bekymring til bekymringsmelding

Jeg var videre interessert i hvordan informantene opplevde prosessen fra å være bekymret for et barn til de konkret sendte en bekymringsmelding. Jeg ønsket å fange opp deres følelser og tanker knyttet til dette, samt hvilke eventuelle rutiner eller verktøy de brukte for å samle informasjonen. Flere av barnehagelærerne beskriver prosessen som langvarig. De begrunner det med at det tar tid å kartlegge hva bekymringen bunner i og at man må ha konkrete ting å melde i fra til barnevernstjenesten om. Samtlige respondenter nevner at en anonym drøfting med barnevernstjenesten har vært til stor hjelp. Gjennom anonym drøfting kan en få veiledning om hva som burde observeres mer av eller eventuelt få en bekreftelse på at saken bør meldes.

Informant 2 gir konkrete beskrivelser av hvordan prosessen fra å være bekymret til å sende bekymringsmelding har vært. Barnehagelæreren forteller at det første vedkommende gjør er å ta kontakt med styrer for å meddele sin bekymring og for å få tips til videre observasjon. Deretter skriver respondenter ned konkrete praksisfortellinger om episoder som vedkommende har reagert på. Etter dette innkaller barnehagelæreren foreldrene til møte. Informanten forklarer videre om samtale med foreldrene;

”(...) Og da er det her med å få til et godt samarbeid med foreldrene (...) At jeg legger fokuset på at jeg ønsker å hjelpe, at barnets beste er i sentrum, barnets beste er alltid fokuset. Og opplyser også om hva jeg er pliktig til å opplyse som barnehagelærer (...)Også er det det å begrunne alt faglig, ut i fra min kunnskap om hva jeg ser hos barnet og hva min kunnskap om barn i gruppen er.”

Informant 2 trekker frem hensynet til barnets beste som et viktig prinsipp ved bekymring. Videre blir barnehagelærerens plikter og faglige vurdering satt fokus på. Vedkommende beskriver ikke noe om hvordan slike samtaler har føltes, men på hva som har blitt sagt og gjort.

Informant 4 forklarer nærmere dilemmaer i slike foreldresamtaler;

”(...) For det er en utfordring, som hvertfall jeg har kjent på. I hele min yrkeskarriere. Det å tørre å være ærlige nok med de foreldrene i disse samtale. Sånn at man ikke må ta sats for å komme til det punktet hvor man melder. Å tørre å stå i den prosessen med foreldrene om at man er uenige. For da blir ikke det spranget så høyt.”

Barnehagelæreren trekker frem en sentral utfordring i foreldresamtaler vedrørende bekymring for barn. Det kan være krevende å belyse saken slik respondenten opplever den på et tidlig tidspunkt.

Informant 1 beskriver en sak fra da vedkommende var nylig ferdig med utdannelsen og nyansatt i en barnehage. Barnehagelæreren var bekymret for et barn og mente det var riktig å sende en bekymringsmelding til barnevernstjenesten. Det var foretatt observasjoner i forkant og møter med foreldrene. Respondenten opplevde ikke at styrer var enig i avgjørelsen og uttaler seg på følgende måte;

”(...)Men lederen sier at du må stole på magen din, men ha is i magen fordi du er ny her. Jeg har ikke lyst til å slippe den ned til barnevernet med saken din og du kommer opp bakken her med halen mellom beina, som hun sa da. Det synes jeg var helt fjåsete. For da hadde man i hvert fall prøvd.”

Barnehagelæreren beskriver utfordringer med å ikke ha støtte fra styrer når bekymringsmelding eventuelt skal sendes. Bekymringsmeldingen ble aldri sendt til barnevernstjenesten. Det kan være av stor betydning å ha en støttende styrer i en slik situasjon, spesielt for nyutdannede barnehagelærere.

Respondentene uttaler seg om ulike elementer i prosessen med å sende en bekymringsmelding. Informant 2 beskriver tydelige rutiner underveis og hva som blir sagt til foreldre i foreldresamtaler. Informant 4 trekker frem at det kan være utfordrende å være ærlig nok med foreldre tidlig i bekymringsfasen. Til sist uttaler informant 1 hvor viktig det er å ha en støttende styrer i slike saker.

Foreldresamarbeid kan være utfordrende, spesielt ved bekymring for deres barn. Det kan være flere forklaringer på hvorfor Informant 4 har erfart at det kan være vanskelig å være ærlig nok med foreldre i slike samtaler. Det kan handle om frykt for å skade relasjon med foreldrene eller det kan være at barnehagelæreren er usikker på om det finnes tilstrekkelig grunnlag for bekymring. Barns behov for beskyttelse og sikkerhet er viktigere enn samarbeidet med foreldrene (Eriksen & Germeten, 2014:108). Ved bekymringer som kan betegnes som mindre alvorlige bør barnehagelærere forsøke å senke terskelen for å innkalle til samtaler med foreldre og ta det opp tidlig.

4.2.3 Kjennetegn på alvorlig omsorgssvikt

Tidligere i kapittelet (punkt 4.2.1) beskrev respondentene kjennetegn på bekymring for barn og foreldre i barnehagen. Det ble uttalt at det kunne handle om fra en mer diffus magesfølelse til mer konkrete ting de kunne være bekymret for. Jeg ønsket videre å få informasjon om hva barnehagelærerne betegnet som alvorlig omsorgssvikt. Ved spørsmål om hva som kjennetegner alvorlig omsorgssvikt, nevner informantene innledningsvis konkrete ting som mistanke om vold og seksuelle overgrep.

”(...) Men i saker som er åpenbare da, hvor man er bekymret for at det er vold eller er bekymret for at barnet blir utsatt eller vitne til overgrep av forskjellige typer, så er det jo ikke noe tvil(...) Uttalelser fra barn, for eksempel. Hvor man ikke ha vært bekymret før. Men man får høre noe.” (Informant 4).

Barnehagelæreren trekker frem at uttalelser fra barn kan være av stor betydning.

Vedkommende forklarer videre at det er viktig å ta det barn sier på alvor, spesielt dersom barns beskrivelser kan føre til mistanke om vold og overgrep. Informant 1 beskriver hvordan vedkommende mer konkret kan oppdage tegn på mistanke om vold eller overgrep slik;

”Ja, det er jo merker på kropp da. For eksempel tydelige merker og håndtering. Både blåmerker etter hender eller slag eller (...) Også andre merker på kjønnsorganer eller

ja. Hvordan barnet leker tenker jeg. Altså ville hvertfall slått en lampe hos meg da. Hvis de bruker leker til andre ting enn det de er til. For eksempel å prøve å dytte de opp i kroppsdeler eller et eller annet.”

I sitatet ovenfor blir det uttalt hvordan tegn på fysisk vold kan komme til syne og informanten beskriver en mer seksualisert lek som bekymringsfull. Informant 4 har erfaring med at det er mye fokus på klær når vedkommende har skrevet rapporter. Om klærne er i barnets størrelse, renhold eller passende ut i fra årstid og temperatur. Informanten uttaler seg videre;

”(…) Og det kan sikkert stemme i mange tilfeller at det er en sammenheng mellom at man blir vanskjøttet fysisk, at man da heller ikke har nok mat, eller heller ikke sørger for at man holder seg frisk, og ren og disse tingene her. Men jeg tenker at det å bli sett, å bli tatt vare på. Uten at man nødvendigvis utøver fysisk eller psykisk vold, men det er et sånt vanskelig aspekt ved det. det tenker jeg på som alvorlig omsorgssvikt.”

Barnehagelæreren beskriver at det kan være flere kjennetegn som kan innebære mistanke for alvorlig omsorgssvikt. Informant 4 trekker særlig frem foreldrenes evne til omsorg for barnet som betydningsfull ved vurdering av omsorgssvikt. Informant 2 nevner flere av de samme kjennetegnene på alvorlig omsorgssvikt som informantene over. Vedkommende beskriver videre om kontakt med foreldrene i slike situasjoner. Barnehagelæreren uttaler seg slik;

”(…) Og om foreldrene ikke samarbeider(…) Eller bare kimser av det, avviser det jeg sier og tenker at det der tar du bare helt feil i. Og er ikke villige til å samarbeide med meg. Da blir jeg litt bekymret.”

I sitatet beskriver informanten hvordan foreldre som ikke tar barnehagelærerens bekymring på alvor kan få konsekvenser for det videre samarbeidet.

Informantene har noe ulike forklaringer på hva de betegner som alvorlig omsorgssvikt. Samtlige barnhagelærere nevner mistanke om vold og seksuelle overgrep, som innebærer opplysningsplikt (Barnehageloven, 2005, § 22). Informant 1 beskriver blant annet seksualisert lek som bekymringsfull. Killén (2016:64) bekrefter at barn som blir utsatt som seksuelle overgrep, kan vise det på ulike måter. Særlig de yngre barna kan formidle sine seksuelle erfaringer med lek, tegning og mer direkte utsagn. Informant 4 trekker frem barns uttalelser om vold eller overgrep som svært alvorlig og må tas på alvor. Det kan være svært vanskelig for barn som er utsatt for seksuelle overgrep å fortelle om disse hendelsene. De kan føle at de har skyld i overgrepene og ha frykt for hva som vil skje hvis de forteller barnehagelæreren om

det (Eriksen & Germeten, 2014:152). Det kan muligens indikere at barnet har et tillitsforhold til barnehagelæreren siden det valgte å uttale seg om hva som foregikk hjemme.

Informant 2 beskriver at det er alvorlig med foreldre som ikke tar barnehagens bekymringer på alvor. Det vil påvirke samarbeidet og kan muligens få konsekvenser for informasjonsutveksling mellom barnehage og hjem. Når foreldre blir møtt med bekymring fra barnehagen kan det være naturlig å forsøke å forsvare seg eller barnet. Det kan sees i sammenheng med det Killén (2016:284) beskriver som foreldrenes overlevelsesstrategier. Slike strategier kan komme til uttrykk som blant annet bagatellisering av barnehagens beskrivelser, rasjonalisering eller benektelse av vansker hos barnet eller familien. Foreldre kan også reagere med sinne, frustrasjon eller tilbaketrekking. Det kan være hensiktsmessig for barnehagelærers videre arbeid at vedkommende kan kjenne igjen slike overlevelsesstrategier og være bevisst hvordan de bør håndteres.

4.2.4 Vurdering av egen kompetanse

Jeg ønsket videre at respondentene skulle vurdere sin egen kompetanse vedrørende kunnskap om kjennetegn og den videre prosessen med å sende bekymringsmeldinger. Det kan være vanskelig å uttrykke og vurdere egen kompetanse. Da jeg stilte informantene spørsmål vedrørende temaet opplevde jeg at de brukte tid på å reflektere over egen vurderingsevne. Informant 2 uttalte det slik;

(...)Nå vurderer jeg den som ganske god. Men det er fordi jeg har lært gjennom erfaring. Da jeg var nyutdannet følte jeg meg overhodet ikke god. Det er ingenting som egentlig kan forberede deg på det du møter når du melder en bekymring til barnevernet, synes jeg. Det er noe du må erfare. Du kan lese teori om det også, men det er en ting å kjenne det på kroppen også er jo ingen sak like. Ingen foreldre er like. Det finnes jo ikke bokforeldre som gjør det akkurat som det står i boka.”

Respondenten beskriver at tilegnelsen av kompetanse har skjedd over tid gjennom praktisk yrkeserfaring. Barnehagelæreren nevner også fysiologiske erfaringer vedrørende å sende en bekymringsmelding. Informanten fremhever også at det kan være stor variasjon mellom de ulike sakene og hvordan foreldrene fremstår og oppleves. Informant 3 beskriver vurdering av egen kompetanse på en lignende måte;

”Jeg har fått det, men ikke hatt det(...)Vi hadde noe av det på utdanningen, men man husker jo ingenting(...)Man har jo veldig lite med det å gjøre mens man utdanner seg. For det er jo ikke akkurat sånn at er det en barnevernssak i en barnehage du har praksis i, så blir du jo ikke akkurat involvert i den(...) Selv om man burde det fordi du er underlagt akkurat samme taushetsplikt som student som du er ansatt.”

Barnehagelæreren bekrefter det informant 2 beskriver at egen kompetanse har utviklet seg gjennom yrkesutøvelsen. Informant 3 påpeker at barnehagelærere kunne lært mye dersom de fikk innsyn i eventuelle barnevernssaker under praksisperiodene i studiet. Barnehagelæreren begrunner det med at de er bundet av samme taushetsplikt. Informant 4 beskriver også at kunnskapen har økt gjennom arbeidet i barnehagen. Det er blant annet fordi barnehagelæreren har erfaring fra flere saker. Samtidig kommer informanten med en innvending;

”(...) Det er ikke alle personer som nødvendigvis får det heller av å utøve yrket, men det handler jo kanskje om fokus. Og innstilling til det å se hele barnet. Jeg tror jeg er god til det da, for å si det sånn. Jeg tror jeg er god til å fange opp små ting. Jeg tror jeg er god til å ta inn litt usagte elementer, fra familien for eksempel. Å få en sånn følelse av at her er det noe. Men kompetanse på den videre prosessen, hvis man kan si det sånn. Det om hva barnevernet skal vite, det er vanskeligere. Hva skal man legge vekt på?”

Barnehagelærerens utsagn forteller at det ikke er en automatikk mellom praktisk yrkesutøvelse og tilegnelse av mer kunnskap. Det kan være personavhengig og handle om hvilket fokus og innstilling barnehagelærerne har. Respondenten betegner seg som god til å se kjennetegn, men at kompetansen ikke er like god på den videre prosessen.

Samtlige informanter uttaler at egen kompetanse har blitt styrket gjennom arbeidet i barnehagen etter utdanning. Respondentene beskriver at de lærte en del gjennom utdanningen, men det kan virke som om informantene opplevde et gap mellom kunnskapen de tilegnet seg på skolen og hvordan de skulle utføre det i praksis. Informant 4 beskrev særlig den videre prosessen med hva som skulle vektlegges i blant annet bekymringsmeldingene som utfordrende. Det stemmer overens med noe av funnene Backe-Hansen (2009) fant i kartleggingsundersøkelsen ”Å sende en bekymringsmelding –eller la det være?”. Rapporten indikerer at det i barnehagen etterspørres kompetanse på faktakunnskap og kunnskap om fremgangsmåter for å melde en bekymring (NOVA-notat 6/2009:59).

Informant 3 mente det kunne være nyttig for barnehagelærere å møte barnevernssaker i praksisperioden blant annet fordi studenter og barnehagelærere er underlagt samme taushetsplikt. Det bekreftes av forvaltningsloven § 13 (taushetsplikt). Samtidig kan det være flere grunner til at studenter vanligvis ikke får delta på saker som omhandler bekymring rundt barn i praksisbarnehager. Informasjonen om sakene er ikke nødvendig for studenten å vite noe om. Barnehagen har muligens ikke tilstrekkelig kjennskap til studenten som kan føre til at de ikke har tillit til om vedkommende vil overholde den pålagte taushetsplikten.

4.3 Bekymringsmeldinger

Temaet bekymringsmeldinger er svært sentralt i denne oppgaven og knyttes direkte til min problemstilling. Jeg ønsket å innblikk i hva slags type saker respondentene hadde sendt bekymringsmelding om. Jeg ville undersøke om det var variasjoner blant bekymringsmeldingenes tematikk og om det var noen type saker som ble meldt mer enn andre. Enhver bekymring byr etter hvert på en skjønsmessig vurdering på om den skal meldes eller ikke. Jeg ønsket få mer innsikt i om informantene hadde angret på at de ikke sendte en bekymringsmelding eller lurt i etterkant på om de burde det. Underkategorien betydningen av en støttende styrer ble til under transkripsjonene og analysen. Flere av informantene understreket hvor viktig det er å ha styrer med på beslutningene som tas. Til slutt i denne kategorien ønsket jeg barnehagelærernes synspunkter vedrørende om barnehager, på generelt grunnlag, melder for få saker og for sjelden.

4.3.1 Kategorisering av bekymringsmeldinger

Jeg ønsket at respondentene skulle kort uttale seg om tematikk vedrørende sakene de hadde vært tilknyttet. Jeg ønsket å finne ut om det dreide seg om samme type utfordringer eller om det var var tematiske variasjoner i sakene.

”De tre sakene jeg har vært direkte involvert i er helt konkrete saker, som er forskjellige. Det er mistanke om seksuelle overgrep, mistanke om vold og mistanke om generell omsorgssvikt i form av å ikke ta vare på barnet sitt. Ikke gi det barnet har behov for.” (Informant 4).

Informant 1 har en nesten identisk beskrivelse:

”Mistanke om vold. Og mistanke om seksuelle overgrep. Også omsorgssvikt. Syke foreldre, rett og slett. Der foreldrene har nok med seg selv”

Sitatene over har til felles at sakene har omhandlet mistanke om vold og mistanke om seksuelle overgrep. Uttalelsene skiller seg imidlertid fra hverandre vedrørende hvordan barnehagelærerne beskriver foreldrene. Informant 4 beskrivelser kan antyde manglende foreldreferdigheter. I sitatet til Informant 1 beskrives syke foreldre som har nok med seg selv. Det kommer ikke frem om det dreier seg om fysisk eller psykisk sykdom hos foreldrene.

Informant 2 har en noe lengre beskrivelse av de to sakene som vedkommende har hatt:

”Jeg har hatt to. Den jeg tok over var vold i hjemmet, men det var vold mot mor, av far, som barnet hadde observert. Det var ikke vold mot barnet. Men fordi barnet hadde observert mye vold i hjemmet, så lå jo barnet etter i utvikling. Det var veldig tydelig at det hadde hatt en påvirkning på barnet(...)Mens i den andre så var det psykisk sykdom hos mor, hvor mor hadde liten selvinnsikt i det hele tatt på at det var tilfellet.(...) Og det utviklet seg til at barnet hadde tilknytningsvansker. Så der var det mor som ikke var i stand til å ivareta barna sine.”

Barnehagelæreren refererer til fysisk vold mot mor i den ene saken og psykisk sykdom hos mor i den andre saken. Begge tilfellene medførte til at foreldrene ikke var i stand til å ivareta barna på en tilfredsstillende måte.

Informantene har erfaring fra ulike typer barnevernssaker. Det kan se ut som om det er noe flere saker som omhandler mistanke om fysisk vold (mot mor eller barn) eller mistanke om vanskjøtsel. Killén (2016:41) beskriver vanskjøtsel som den vanligste form for omsorgssvikt. Det kan handle om at vanskjøtsel av barn kan dreie seg om et vidt spekter av utfordringer. Som nevnt i kapittel to er også denne formen for omsorgssvikt ikke nødvendigvis synlig og kan derfor være vanskelig å avdekke og vite omfanget av.

4.3.2 Anger eller tvil vedrørende meldinger som ikke ble sendt

Jeg ønsket videre å finne ut om informantene eventuelt hadde angret eller vært i tvil vedrørende meldinger som ikke ble sendt til barnevernstjenesten i løpet av sin yrkeskarriere. Slike spørsmål kan være av sensitiv karakter dersom barnehagelærere i etterkant har sett at de burde ha gjort det. Samtidig tror jeg at det kan være verdifullt å reflektere over slik at en eventuelt kan ta med seg den erfaringen videre ved senere bekymringer. Jeg ønsket å få

informasjon om eventuelt hva det var som gjorde at de ikke sendte eller hvorfor de muligens angret.

Informant 2 har aldri angret eller lurt på om det burde vært sendt en bekymringsmelding. Og uttrykker lettelse ovenfor det. Informant 4 utaler at vedkommende ikke har angret på å sende en melding, men lurt i etterkant på hvordan det gikk med den familien. Barnehagelæreren beskriver at de vurderte å sende en bekymringsmelding, men de opplevde at de hadde for snevert grunnlag. Familien byttet etter hvert barnehage. Respondenten beskriver det slik;

”Vi vet ikke hva det er, vi skjønner ikke hva det er. Vi har ikke kunnskapen og kapasiteten til å hjelpe dette barnet godt nok. Så vi mente at noen andre burde inn. Mens foreldrene var uenig. Det endte med at de til slutt var villige til å få hjelp. Men ikke fra oss. Og da tenker jeg at hvor langt skulle man gått der. Det er jo en grunn til at man trekker seg ut av samarbeidet med en barnehage, ikke sant. Da er det noe man vil skjule kanskje. Det har jeg tenkt på noen ganger.(...) At jeg vet de har fått noe hjelp. Men kunne vi kanskje bidratt til at hele bildet ble tydeligere for de neste som skal være med den familien. Eller trengte de faktisk en ny start?”

Informant 4 trekker frem en sentral utfordring når familien velger å bytte barnehage. Kan den neste barnehagen ha nytte av tidligere observasjoner slik at de eventuelt raskere kan få et mer helhetlig bilde av situasjonen? Imidlertid påpeker respondenten at det ikke alltid er slik at barnehagen tar riktige vurderinger. Noen ganger kan familier ha behov for en ny start.

Informant 3 beskriver at vedkommende har angret på å ikke melde en sak. Et barn i barnehagen kom med en uttalelse om at han hadde blitt sparket av far og hadde en kul i pannen. Barnehagelæreren tok det opp med ledelsen, som bad vedkommende vente litt og se det an. Informanten angret på å lytte til ledelsen og det førte til at saken aldri ble meldt til barnevernstjenesten.

I beskrivelsene ovenfor har barnehagelærerne ulike erfaringer vedrørende vurdering om en bekymringsmelding skal sendes eller ikke. To av respondentene angrer på å ikke ha sendt en bekymringsmelding. Begge trekker frem at ledelsen ikke har vært enig i beslutningen om å melde og at det derfor ikke ble sendt. En informant beskriver at vedkommende aldri har angret eller vært i tvil på om det burde vært sendt, mens en annen informant har lurt i etterkant på hvordan det gikk med en familie.

Slik Informant 3 beskriver, kom barnet med en uttalelse om at det hadde blitt sparket av far og hadde en synlig kul i pannen. Barnets utsagn og kula i pannen kan ha en sammenheng og det kan gi indikasjoner på at barnet hadde rett. Dersom det var far som påførte sønnen kul i pannen ved bevisst spark hadde det medført opplysningsplikt til barnevernstjenesten (Barnehageloven, 2005, § 22). Barnehagelæreren uttalte at ledelsen ikke var enig i å sende en bekymringsmelding. Slike opplysninger til barnevernstjenesten gis normalt av styrer, men barnehagelæreren skal også melde (uavhengig av ledelsen) dersom det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet. En anonym drøfting med barnevernstjenesten kunne muligens gjort respondenten mer sikker på hva som hadde vært riktig å gjøre videre.

4.3.3 Betydningen av en støttende styrer

Ovenfor ble det nevnt at respondentene har blandede erfaringer med om styreren er enig i at det bør sendes en bekymringsmelding til barnevernstjenesten. Det vil videre bli gitt mer fylldige beskrivelser vedrørende betydningen av en støttende styrer. Informant 2 uttaler det slik;

”(...) Jeg har mer opplevd at styrer har vært mer villig til å vente. Avvente og se litt lenger enn det jeg ville og var komfortabel med (...) Så jeg mente at jeg faglig kunne argumentere for hvorfor det ikke var forsvarlig å vente mer (...) Og da var det greit. Da snudde det med en gang.”

Respondenten beskrev videre at det kunne dreie seg om styrerens manglende kjennskap til barnet og familien. Informanten forklarer videre;

”(...) For ofte så kjenner de ikke barna så godt, tenker jeg. De gjør jo ikke det. De vet jo ikke helt hvem ungene er og det er jeg som ser barnet hver dag og ser foreldrene i hente-og bringesituasjoner hver dag og har foreldresamtaler. Så jeg tenker at jeg hadde jo mer innsikt i den familien der. Og barnet. Enn det styrer hadde. Hadde hun kjent barnet bedre så kan det nok hende at hun hadde vært mer på, med en gang. Det kan hende.”

Barnehagelæreren reflekterer over de ulike rollene som styrer og pedagogisk leder har og trekker frem at informantens faglige argumentasjon for hvorfor en bekymringsmelding bør sendes har vært betydningsfullt for å få styreren med. Informant 4 har en annen oppfatning av sin styrer;

”(...) En av de daglige lederne jeg har hatt har villet melde veldig fort. Det er et dilemma hos meg selv. Litt sånn samvittighetsløst ønsker å melde, på en måte. Og da har jeg et sånt dilemma. Vi skylder disse barna det. Vi skylder å handle, hvis vi må. Så på et vis synes jeg at hun er tøff. Og det er veldig bra at hun gjør det. Samtidig så er det dilemmaet i meg hvor jeg kjenner på om vi går for langt, går dette for fort. Det synes jeg er vanskelig da. Akkurat den terskelen for å melde.”

Barnehagelæreren opplevde at styrer ønsket å melde en bekymring raskere enn informanten var komfortabel med. Det fremkommer ikke begrunnelser for hvorfor styreren ønsket å melde raskt eller opplysninger om hva saken dreide seg om. Respondenten beskriver det som et dilemma fordi vedkommende var usikker på om det var en riktig beslutning.

Ovenfor blir det trukket frem to uttalelser om hvilke synspunkter styreren har hatt i arbeidet med å sende en bekymringsmelding til barnevernstjenesten. I det første utsagnet ønsket styrer å avvente situasjonen mer enn hva barnehagelæreren var komfortabel med. Det var motsatt i den andre uttalelsen hvor daglig leder ønsket å melde raskere enn informanten.

Det bør nevnes her at informant 4 hadde en tidligere erfaring med å melde raskt til barnevernstjenesten, hvor saken ble henlagt på bakgrunn av manglende opplysninger. Informanten forklarte hvordan dette hadde vært svært ødeleggende for familien og samarbeidet med barnehagen. Det kan hende at erfaringen preger barnehagelæreren videre ved vurdering av andre bekymringer. Redsel for å ta feil eller påføre familien unødvendige belastninger dersom bekymringen viser seg å ikke stemme. Som det ble påpekt i kapittel to, er det ikke barnehagens oppgave å vurdere eller ta stilling til om vilkårene for å fatte et vedtak fra barnevernloven oppfylles. Barnehagens oppgave er å vurdere barnets omsorgssituasjon ut i fra kjennskap til familien og sitt faglige ståsted (Barne- og likestillingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, 2009:18). På en annen side kan det være at informanten ikke har tilstrekkelige opplysninger og har behov for å observere mer. Slik Informant 2 uttalte, så er det barnehagelæreren som har den daglige kontakten med foreldre og barn i barnehagen. Styreren har ikke nødvendigvis et helhetlig bilde over situasjonen på lik linje med barnehagelærerne.

4.3.4 Melder barnehager for få saker og for sjelden?

I denne underkategorien ville jeg at informantene skulle få mulighet til å besvare påstanden om barnehager, på generelt grunnlag, melder for få saker og for sjelden. Jeg ønsket at

barnehagelærerne skulle gi mulige forklaringer på deres synspunkter. Ved stille informantene spørsmål vedrørende en generell påstand kan det muligens være lettere for dem å ha flere uttalelser enn ved egne erfaringer. Respondentene kan muligens være lettere kritisk til slike spørsmål fordi det ikke handler om dem selv. Informantene er ikke like følelsesmessig engasjert i spørsmålet og kan derfor uttale seg på et mer objektivt grunnlag.

Informant 2 bekrefter at påstanden kan stemme. Barnehagelæreren begrunner det med at det kan være avgjørende om man har støtte fra styrer eller kollegaer;

”(...) Jeg tror det er veldig vanskelig å stå helt alene og melde til barnevernet. Du må ha noen i ryggen. Som kan backe deg litt på hva du ser da. Det tror jeg er viktig. For hvis du ikke har det så tror jeg det kan være vanskelig å melde. Eller så tror jeg man bruker veldig lang tid på å gjøre det. Så jeg tror nok det kan stemme altså.”

Informant 3 hadde mange tanker om dette temaet og begrunnelser om hvorfor det kunne stemme. Barnehagelæreren beskriver at det har vært en utvikling i norske barnehager med fokus på å øke antall barnehageplasser, på kvantitet fremfor å jobbe med kvalitet.

Respondenten uttaler at ufaglært arbeidskraft i barnehagen og for få voksne på store barnegrupper er problematisk. Informanten belyser det videre slik;

”(...) Også tror jeg det er manglende systematikk. Det er ikke nødvendigvis at man ikke er i stand til å oppdage det. Jeg tror det bare er at det legges ikke til rette, i systemene, i måten man har rutiner på(...) At man ikke prioriterer det nok. Og venter til det på en måte smeller. Fordi man har andre oppgaver som også skal prioriteres(...) Så det handler om alt som har med forutsetninger som barnehagen har for å gjøre den jobben ordentlig. Den er ikke til stede. Det tror jeg er hovedårsaken til det egentlig.”

Barnehagelæreren belyser flere faktorer som kan være av betydning. I sitatet blir det trukket frem manglende systematikk og prioriteringer fra barnehagens side.

Samtlige informanter har et inntrykk av at barnehager, på generelt grunnlag, melder for få saker og for sjelden. Respondentene har ulike begrunnelser for hvorfor de mener det kan være slik. I uttalelsene ovenfor blir det beskrevet barnehagens forutsetninger for å kunne melde, samt barnehagenes manglende systematikk og prioriteringer. Sistnevnte punkter kan forstås som at barnehager mangler tydelige retningslinjer for hvordan man skal gå frem i slike saker. Barnehagens retningslinjer kan ha betydning for hvordan barnehagelæreren går videre med

bekymringen. Rutiner kan være utformet skriftlig eller muntlig. En ting er om barnehagen har slike rutiner, en annen ting er i hvilken grad de brukes, hvor detaljerte de er og om de egnet til det formålet de skal brukes til (Backe-Hansen, 2009:35). Uavhengig av barnehagens forutsetninger, systematikk og prioriteringer er barnehageansatte pliktig til å melde dersom de har grunn til å tro at barnet blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt (Barnehageloven, 2005 § 22).

Det blir også fremhevet betydningen av at noen på arbeidsplassen deler bekymringen og kan fungere som støtte til den som melder. Glavin & Erdal (2016:23) bekrefter at faglig støtte og samarbeid vil være av stor betydning i utfordrende saker. Faglig støtte kan være til hjelp slik at barnehagelæreren ikke feilvurderer saken på grunn av følelsesmessige reaksjoner og for å unngå overidentifisering med foreldrene. Ingen beskriver manglende kunnskap om bekymring som mulig årsak til at det meldes for sjelden og for sent. Det står i noe kontrast til funnene Backe-Hansen fant om hvor styrerne etterlyser mer faktakunnskap hos barnehageansatte vedrørende bekymring (2009:59).

4.4 Samarbeid med barnevernstjenesten

Dette temaet ble dannet fordi jeg ønsket informantenes erfaringer av samarbeidet mellom barnehage og barnevernstjenesten. Jeg ville særlig få innblikk i barnehagelærernes opplevelser av kontakten etter at en bekymringsmelding var sendt. Innledningsvis ønsket jeg få vite hva slags forventninger respondentene hadde til barnevernstjenesten og i hvilken grad de eventuelt ble innfridd. Deretter ville jeg ha barnehagelærernes erfaringer av hvordan den konkrete informasjonsutvekslingen hadde vært. Til slutt ønsket jeg informantenes formening om taushetsplikt fra barnevernstjenesten skapte utfordringer for barnhagens videre tiltak.

4.4.1 Forventninger til barnevernstjenesten

Jeg opplevde at samtlige informanter hadde store forventninger til barnevernstjenesten etter at de hadde meldt en bekymringsmelding. Respondentene hadde noe ulik oppfatning av om deres forventninger ble innfridd. Informant 3 sier:

"(...)Men en gang du melder en bekymring til barnevernet, så forventer jeg egentlig at de tar over. For jeg er ikke barnevernspedagog(...) Så jeg forventer at de følger opp

en bekymring. Og at de treffer nødvendige tiltak(...) Og hele tiden holder oss informert. For det er egentlig deres sak. (...) Og ha sine rutiner på å holde oss informert da. Og om hva som blir utfallet eller hva man bør gjøre. ”

Respondenten beskriver ovenfor flere forventninger til barnevernstjenesten.

Barnehagelæreren uttaler forventninger om at de følger opp saken, fatter nødvendige tiltak og holder barnehagen informert. Informant 2 uttaler seg på følgende måte:

”(...) Jeg synes at samarbeidet burde være mye tettere. Det burde være mer tillit egentlig, mellom instansene. Fordi man samarbeider jo om samme sak. Man samarbeider jo om barnets beste(...)”

Barnehagelæreren har en forventning om et tett samarbeid med barnevernstjenesten som er preget av tillit. Informant 4 uttaler seg om forventninger slik:

”(...) Det er personavhengig der også. Men jeg har en større forventning til barnevernet enn jeg har til veldig mange andre(...) De må være profesjonelle. De må ta de rette avgjørelsene. Og de avgjørelsene de faktisk tar må være de rette på en måte. Kanskje fordi det kan ha veldig store ringvirkninger da. Det preger så veldig familier.”

Barnehagelæreren trekker frem profesjonalitet og at de må ta de rette avgjørelsene på grunn av mulige konsekvenser for familien. På spørsmål om deres forventninger har blitt innfridd av barnevernstjenesten, svarer informantene noe ulikt.

”(...) Men det jeg har opplevd har fungert veldig godt i de sakene jeg har vært med på. Og opplever at det har vært kontinuitet i de. Og hvis man synes at de ikke har hatt hyppige kontrollbesøk kan man si at det må dere bare ha. Fordi vi vet på grunn av informasjonsutveksling også da. Ikke bare at de skal sitte og vite alt. (...) At de også får informasjon som gjør jobben deres lettere da. Men at de tar ansvar for det (...) Vi kan ha et slags medansvar og være med på tiltak dersom det er nødvendig, tenker jeg”
(Informant 3).

Barnehagelæreren beskriver at barnevernet har innfridd forventninger og at de har hatt et godt samarbeid. Barnevernstjenesten har vært flinke til å informere om tiltak de igangsetter og hvordan det går i den enkelte saken. Respondenten opplever å ha fått konkrete opplysninger

som har gjort det lettere for barnehagen å utforme videre tiltak med barnet. Informant 4 har blandede erfaringer med om forventningene til barnevernstjenesten har blitt innfridd;

”Ja. Både og. I to av disse sakene så har jeg vært i kontakt med de selv (...) Og oppfattet de om veldig profesjonelle og at de tar oss seriøst. Og at de tar familien seriøst. At de ønsker barnets beste. Jeg har også opplevd barnevernet som noen ganger, i andre saker, som jeg ikke har være direkte involvert i, men har fått med meg at de kan være litt slepphendte med informasjon. At de mener litt ting som overrasker meg, som ikke handler om barnet. Som handler om barnehagen eller familien.”

I utsagnet blir det trukket frem positive opplevelser hvor barnevernet har opptrådt profesjonelt og tatt barnehagens bekymring på alvor. Det blir også nevnt noe mer negative erfaringer hvor barnevernet har hatt fokus på informasjon som ikke nødvendigvis omhandler det enkelte barn. Informant 2 beskriver at forventningene til barnevernet ikke alltid har blitt innfridd og har særlig etterlyst nødvendig informasjon om videre tiltak etter at en sak ble opprettet.

Samlet sett har respondentene til dels de samme forventningene til barnevernstjenesten. Barnehagelærerne fremhever forventninger om at de utøver profesjonalitet, følger opp saken og tar bekymringer på alvor. Informantene forventer et tett samarbeid med kontinuerlig oppdatering og at barnevernstjenesten fatter nødvendige tiltak. Imidlertid har barnehagelærerne noe ulike oppfatninger om i hvilken grad deres forventninger har blitt innfridd. Noen opplever et tett samarbeid hvor informasjonsutvekslingen har vært god mellom barnehage og barnevern. De har erfaringer med at barnevernet har tatt bekymringer på alvor og opptrådt profesjonelt. Andre opplever at barnevernstjenesten har til dels gitt informasjon som informantene ikke har ansett som nødvendige for den enkelte sak eller savner tilbakemeldinger som hadde vært viktig for videre tiltak i barnehagen.

Barnehagelærernes forventninger til barnevernstjenesten er, etter min oppfatning, nokså realistiske i forhold til hva en bør forvente at de skal bistå med. Barnevernet har, som tidligere beskrevet, rett og plikt til snarest mulig gjennomføre nødvendig og tilstrekkelig undersøkelse. I saker som medfører tiltak fra barnevernet skal det utarbeides en tidsavgrenset tiltaksplan (Barnevernloven, 1992, § 4-3, § 4-5). Hvor tett samarbeidet oppleves av barnehagelæreren og hvilken grad det er tillit mellom partene vil være subjektivt betinget. Barnevernet må vurdere hva slags informasjon som er nødvendig for barnehagen å vite om med hensyn til barnets beste.

4.4.2 Informasjonsutveksling mellom barnehagen og barnevernstjenesten

Informasjonsutveksling mellom barnehagen og barnevernstjenesten kan omhandle mye forskjellig. Barnehagene oppgir mye informasjon om barn og foresatte i bekymringsmeldingene og den videre prosessen. I denne underkategorien har jeg hatt spesielt fokus på hva slags informasjon respondentene opplever at de har mottatt fra barnevernet. Barnehagelærerne har ulike erfaringer med hvordan informasjonsutvekslingen med barnevernstjenesten har vært. Som tidligere nevnt opplevde informantene blant annet at barnevernet har vært svært behjelpelige med veiledning i anonyme drøftinger.

Informant 2 beskriver en sak hvor vedkommende ikke opplevde at informasjonsutvekslingen var tilfredsstillende. Barnehagelæreren uttaler seg på følgende måte;

”(...) Altså det som skjedde der var jo at jeg følte at jeg ikke fikk ivaretatt meg som barnehagelærer, for jeg visste jo ikke hva som skjedde. Og da blir det litt mer vanskelig å ha tillit til barnevernet. Og hadde jeg vært en usikker barnehagelærer, noe jeg ikke er, så kunne det ha skjedd at jeg hadde nølt neste gang(...) Så det kan jo føre til at en usikker barnehagelærer kan velge å vente lenge eller å ikke melde nesten, på grunn av det.”

Respondenten beskrev videre at andre i kommunen hadde fått konkrete trusler av den ene forelderen i saken og at dette fikk ikke informanten beskjed om før undersøkelsen hadde pågått i noe tid. Barnehagelæreren var i en periode i daglig kontakt med forelderen og uttalte at slike opplysninger hadde vært nødvendige å vite om, av sikkerhetsmessige årsaker. Det var en kompleks sak hvor viktig informasjon ikke hadde blitt kommunisert videre, blant annet om den ene forelderens kritiske psykiske tilstand.

Informant 4 beskriver også en litt blandet erfaring med informasjonsutveksling.

Barnehagelæreren uttaler seg om en opplevelse hvor barnevernet har blitt kontaktet av noen andre enn barnehagen. Barnevernet hadde ringt på forhånd og avtalt at de skal komme til barnehagen for observasjon og samtale. Da de kom inn i barnehagen presenterte de seg og at de kom fra barnevernet for å observere et navngitt barn, uten å vite hvem de henvendte seg til.

”(...) Så det er faktisk et tilfelle som jeg har tenkt litt på. Det var litt løssluppet. Det er kanskje ikke så gjennomtenkt. Men på en annen side så er det noe med det å ufarliggjøre det også (...)”

Respondenten beskriver informasjon som vedkommende opplevde ikke var nødvendig for barnevernet å komme med. Informanten reflekterer videre om det var et brudd på taushetsplikten, at de heller burde oppsøke den de snakket med på telefonen eller som hadde ansvar for det barnet, uten å nevne barnets navn. Andre barnehagelærere uttaler mer positive erfaringer med informasjonsutveksling. Informant 1 beskriver at barnevernet har vært gode til å informere om videre tiltak på hyppige møter med barnehagen. Barnehagelæreren opplever å få relevant informasjon som har bidratt til å styrke videre tiltak med barnet. Informant 3 er av samme oppfatning. Det har vært en gjensidig informasjonsutveksling som respondenten er svært tilfreds med.

Det er varierende oppfatninger om hvordan informasjonsutvekslingen med barnevernet har vært. Samtlige informanter har opplevd positiv informasjonsutveksling i enkelte saker, mens to av respondentene har også opplevd noen som mer negative. Som beskrevet ovenfor, dreide det ene opplevelsen seg om tilbakeholdte opplysninger som medførte at informanten var redd for egen sikkerhet. Slik det ble presentert i kapittel to, skal barnevernstjenesten gi tilbakemelding om en melding er igangsatt eller henlagt (Barnevernloven, 1992, § 6-7a). Det er ellers ingen opplysningsplikt til barnehagen på samme måte som barnehagen har ovenfor barnevernet. Barnevernet er imidlertid ikke forhindret fra å gi opplysninger til barnehagen (Glavin & Erdal, 2016:56). Opplysninger om konkrete trusler burde kanskje vært videreformidlet slik at barnehagelæreren kunne vært mer forberedt i møte med den personen som truet andre.

I den andre saken erfarte barnehagelæreren at barnevernet var løssluppen med informasjon som ikke var nødvendig for resten av personalet å vite noe om. Informanten mente at det var riktig av dem å presentere seg, men ikke fortelle at de kom fra barnevernstjenesten og at de navngav hvilket barn de skulle observere. Det kan muligens dreie seg om hvilke holdninger som finnes til barnevernstjenesten. Det er relativt sjelden at barnevernet er i barnehagen, og da kan kanskje personalet tenke at det er svært alvorlig uten at det nødvendigvis trenger å være slik. At barnevernet nevner hvilket barn det gjelder, kan oppfattes som mer kritikkverdig. Undersøkelser fra barnevernstjenesten skal gjennomføres slik at den minst mulig skader noen som den berører og skal ikke gjøres mer omfattende enn hva formålet tilsier. ”Det skal legges vekt på å hindre at kunnskap om undersøkelsen spres unødige” (Barnevernloven, 1992, § 4-3). Ved å navngi barn som skal observeres til øvrig personale, kan forstås som å spre unødvendig kunnskap om undersøkelsen. Det fører til at flere personer blir

klar over hvilket barn som skal undersøkes av barnevernet som gir saken større oppmerksomhet enn det som opprinnelig var hensikten.

4.4.3 Taushetspliktens utfordringer for videre tiltak

Jeg ønsket videre å få informantenes synspunkter vedrørende om taushetsplikt fra barnevernstjenesten kunne føre til utfordringer for barnehagelærernes videre tiltak med barnet og familien. Informant 2 sa følgende;

Ja! Kjempetfordring!(...) Jeg måtte bare ha tillit til at barnevernet faktisk gjorde jobben sin. Og det er litt vanskelig å gjøre egentlig. I dette tilfellet så hadde jeg ikke noe valg. Jeg var nødt til å bare ha tillit. Og det må man jo som regel. Men fy søren hvor vanskelig det blir å vite at det du gjør er hundre prosent rett. For hvis du ikke vet alt, så vet du på en måte ikke helt hvordan du skal håndtere det heller.”

Sitatet forteller at det har vært utfordrende for respondenten å ikke få informasjon tilbake fra barnevernet. Vedkommende måtte stole på at barnevernet tok de rette avgjørelsene og at informanten selv hadde gjort riktige valg. Informant 1 er av en annen oppfatning.

Vedkommende utaler at barnevernet har gitt utfyllende informasjon og påpeker at det kan være individuelt ut i fra hvilken barnevernstjeneste en sogner til. Men dersom informasjonen hadde uteblitt uttaler respondenten følgende;

”(...) Men hadde jeg måttet vite noe. Hadde stilt spørsmål til barnevernet og de bare; sorry. Taushetsplikt. Ja det er greit, men jeg må jo vite noe her! Det er sånn og sånn og det stopper meg i jobben. Og jeg spør jo ikke av nysgjerrighet. Jeg spør jo konkrete ting fordi at jeg må vite det for å kunne utføre en god jobb og for å møte barnet på best mulig måte.”

Barnehagelæreren beskriver at vedkommende hadde etterlyst nødvendig informasjon for å kunne utføre jobben på best mulig måte, med hensyn til barnets beste. Informant 4 ser utfordringer med taushetsplikt slik;

”Ja. Det kan det jo være. For da tenker jeg at da kommer dette med foreldresamarbeidet inn. Hvor viktig det er å opprettholde en god kontakt med foreldrene i en sånn prosess. For hvis vi ikke får beskjed om det samarbeidet, hvordan det går, verken fra foreldrene eller barnevernet, så må vi jo bare gjøre det vi kan og tenke at det er et godt supplement da. Men man kan jo ikke vite.”

Barnehagelæreren peker på at det kan påvirke foreldresamarbeidet fordi informasjonen ikke blir viderefremmet. Dersom foreldrene heller ikke gir informasjon kan det være utfordrende å vite om barnehagen gjør en god jobb videre.

Samtlige informanter beskriver at taushetsplikt fra barnevernstjenesten kan by på utfordringer for barnehagens videre tiltak. Respondentene beskriver ulike måter utfordringene kan komme til uttrykk. Barnehagelærerne uttaler at manglende informasjon kan føre til at informantene må stole på egen dømmekraft og ha tillit til at barnevernet tar de rette avgjørelsene. Det kan sees i sammenheng med noen av suksesskriteriene for samarbeid som ble beskrevet i kapittel to; tillit til hverandres kompetanse (Glavin & Erdal, 2016:46). Informantene beskriver at informasjon kan være nødvendig for å utføre en god jobb og ivareta barnet på best mulig måte. Det blir også uttalt at det kan ha konsekvenser for det videre foreldresamarbeidet dersom respondentene ikke får informasjon om hvordan det går.

4.5 Foreldresamarbeid

Foreldresamarbeidet kan bli påvirket eller endret av at barnehagen melder en sak til barnevernstjenesten. Det kan blant annet omhandle innholdet i barnehagens bekymring. Noen av mistankene kan være mer tabubelagte enn andre. Et annet aspekt er hvordan relasjonen mellom barnehage og hjem er og hvordan bekymringen blir presentert for foreldrene. Prosessen kan ha vart over en periode eller oppstå mer akutt. I hvilken grad foreldrene har innsikt i egen situasjon og hvorvidt de ønsker å motta hjelp vil også være av betydning for hvordan foreldresamarbeidet oppleves. Her vil jeg presentere hvordan informantene har opplevd samarbeidet med foreldrene etter at en bekymring er meldt til barnevernstjenesten.

4.5.1 Relasjon mellom barnehagelærer og foreldre

Informantene hadde flere uttalelser om hvordan en meldt bekymring påvirket videre foreldresamarbeid. Blant beskrivelsene var det særlig fokus på hvordan relasjonen mellom barnehagelærer og foreldre ble endret. Informant 4 sier følgende;

”Det kan nok være vanskeligere for meg å skulle melde noen man kommer godt overens med, ikke sant. For det er jo veldig forskjell på om det er lett å ta den foreldresamtalen eller om det er vanskelig. Uavhengig av innholdet (...) Det er ikke lett uansett (...) Men jeg tror det er enda vanskeligere fordi man kjenner på det der

sviket, da. Føler at man svikter noen som man har en sterkere relasjon til. Det er jo en profesjonalitetsdiskurs det også.

Barnehagelæreren uttaler at det er særlig utfordrende å melde en sak vedrørende foreldre informanten har en sterkere relasjon til. Det kan oppleves som et større svik for respondenten enn å melde saker som omhandler foreldre der relasjonen ikke er like god. Informant 2 beskriver at foreldresamarbeidet ble ødelagt etter sendt bekymringsmelding. Foreldrene hadde gitt uttrykk for at de ønsket veiledning, men var ikke klar over de konsekvensene det kunne medføre. Barnevernet vurderte å ta barnet ut av hjemmet, noe foreldrene opplevde som svært vanskelig.

”(...) For det viste seg å være så alvorlig. Og med en gang da jeg meldte og måtte gi fra meg masse informasjon til barnevernet så fikk jeg jo mor flere ganger, ofte i konfrontasjon med mor om at jeg spilte på lag med barnevernet. Men mor var jo veldig tydelig psykisk syk og jeg skjønnte jo at hun(...)klarte ikke å ta noe innover seg eller se på seg selv i sin rolle i det hele tatt. Alt var bare alle andres feil.”

Slik sitatet beskriver, førte saken til flere konfrontasjoner mellom mor og barnehagelærer. I følgerespondenten var det vanskelig for mor å se seg selv og skjøv ansvaret på andre rundt. Etter hvert dukket det opp ny informasjon som informantene viderefremmet til barnevernet. Barnehagelæreren uttaler at det førte til nye konfrontasjoner og foreldresamarbeidet ble aldri det samme som det hadde vært. Mor mistet senere omsorgsretten for barnet.

Informant 3 har erfaring med at foreldresamarbeid har vært tøft rett etter at en melding har blitt sendt. Respondenten trekker frem reaksjoner hos foreldre som sinne og frustrasjon. Og uttaler at slike reaksjoner er helt naturlig. Likevel opplever barnehagelæreren at reaksjonene har avtatt etter hvert og at samarbeidet videre har fungert greit. Informanten uttaler seg også på mer generelt grunnlag slik;

”Jeg tror veldig mange foreldre tenker seg og sitt, og min status og hvordan de fremstår. Fremfor å tenke at søren, de har tatt hensyn til barnet mitt. De har tenkt mitt barns ve og vel. For da er ikke barnet mitt så viktig. Da er det meg, tror jeg da.”

Ovenfor beskriver Informant 3 det generelle inntrykk vedkommende har av hvordan foreldre kan reagere på at barnehagen sender en bekymringsmelding til barnevernet. Respondenten påpeker at foreldrene gjerne tenker på seg selv og hvordan de fremstår fremfor å tenke på

barnets beste. Informant 4 beskriver en positiv erfaring av foreldresamarbeid på følgende måte;

”(...) Så har jeg den erfaringen av at; takk for at dere var så ærlige med oss. Takk for at dere hjalp oss med å snu den veien vi var på vei i vår familie. Og et positivt foreldresamarbeid. Et nærere foreldresamarbeid, til og med.”

Barnehagelæreren uttaler at foreldrene har uttrykket takknemlighet over at barnehagen sendte en bekymring. Det endte med et tettere foreldresamarbeid enn slik det var i utgangspunktet. Respondenten beskrev at det hadde vært en prosess og at foreldrene intuitivt forsvarte seg selv i begynnelsen.

Informantene har noe blandede erfaringer med hvordan relasjonen til foreldrene har blitt påvirket etter sendt melding. De fleste påpeker at foreldrene i begynnelsen har reagert med følelsesutbrudd, konfrontasjoner og forsøk på å forsvare seg selv. Dette samsvarer med det som jeg tidligere i oppgaven beskrev som foreldrenes overlevelsesstrategier (Killén, 2016:284). I den ene saken ble kontakten svært betent mellom barnehagen og foreldrene og samarbeidet opphørte. Mor hadde psykiske vansker og strevde med å innse egne utfordringer med å ivareta barnet sitt. Etter noe tid mistet mor omsorgsrett for barnet sitt. Killén (2016:199) bekrefter at benektelse over tid og gjennomgående avvisning av samarbeid kan ofte sees i sammenheng med manglende foreldreferdigheter. For å bedre omsorgen vil det være avgjørende at foreldrene erkjenner utfordringene og er motivert for samarbeid. Andre opplever at foreldrene etter hvert har forstått barnehagens bekymring og det videre samarbeidet har fungert greit eller ført til et nærere samarbeid. En av informantene uttalte at det var vanskeligere å melde en sak hvor relasjonen med foreldre var god. Barnehagelæreren påpekte at det er utfordrende å melde uavhengig av relasjon til foreldre. Det kan forstås som at informanten var redd for å skade den gode relasjonen med foreldrene og muligens ha frykt for å ta feil i vurderingen av barnets omsorgssituasjon. Eriksen & Germeten (2014:110) viser til intervjuundersøkelse av barnehagestyrere (Eriksen, 2009) hvor funnene indikerte at ansatte i barnehagene vegret seg for å sende meldinger fordi de var redd for å skade forholdet til foreldrene. Det kan være problematisk at barnehagelærere i stor grad formidler engstelse for å miste tillit fra foreldre i situasjoner hvor de er bekymret for deres barn. Barna som har det vanskelig har behov for barnehagelærere som både tør og har evne til å støtte dem over tid, selv om det kan medføre motstand fra foreldrene.

4.6 Internt arbeid i barnehagen

Innenfor denne kategorien ønsket jeg å få vite mer om hvordan barnehagelærerne opplevde at temaet ble arbeidet med internt i barnehagen. Jeg ville finne ut om det var utarbeidet rutiner og prosedyrer for å sende bekymringsmeldinger eller avdekking av mulig omsorgssvikt. Det var også av interesse å få informasjon om temaet ble jobbet proaktivt med eller om det var på bakgrunn av nylige bekymringsmeldinger eller kontakt med barnevernstjenesten. Først vil jeg presentere uttalelser om opplæring på arbeidsplassen og eventuelle rutiner. Deretter blir det gitt beskrivelser av temaets fokus på personalmøter og kurs.

Informant 4 beskriver hvordan opplæring på arbeidsplassen har fungert;

”Jeg har gjennom den tiden jeg har jobbet i barnehagen, spesielt den barnehagen jeg jobbet lengst i, hatt veldig profesjonelle ledere som hadde fokus på akkurat det der. Å fange opp hvert enkelt barn. Og bistå alle pedagogene i å hjelpe de til å gjøre de rette valgene. Basert på sine egne erfaringer og opplevelser(...) Å være observant, å være nær, å være den voksne som de åpner seg for. Å være den de faktisk tør å fortelle ting til. For det er viktig. For barn kan fortelle ganske mye.”

Barnehagelæreren uttaler at ledelsen har hatt fokus på å veilede ansatte til å observere og danne gode relasjoner med barn som kan gjøre de tryggere på å åpne seg opp og fortelle ting. Informant 2 beskriver at barnehagen har hatt mer fokus på tidlig innsats knyttet til spesialpedagogisk oppfølging av barn. Det har vært lite informasjon om barnevernet og deres arbeid. Barnehagelæreren påpeker at barnevernet og omsorgssvikt blir ikke nevnt med mindre en ansatt er midt i en sak. Respondentene forteller sparsommelig om barnehagens rutiner. De beskriver at barn jevnlig blir diskutert på ukentlige møter mellom pedagogene og styrer. Det blir imidlertid ikke nevnt noen konkrete rutiner eller prosedyrer for avdekking av omsorgssvikt eller den videre prosessen med barnevernstjenesten.

På spørsmål om temaet har inngått på kurs eller personalmøter, uttaler Informant 3 slik;

”Det har det vært. Det har vært innenfor seksuelle overgrep og vold(...) Og at det har blitt tematikk. Men det har oppstått litt fordi det har vært saker, spesielt knyttet til omsorgssvikt, eller mistanke om det. Så har det kommet opp. Og da må man på en måte kartlegge det litt og få det opp i lyset. Men ikke sånn proaktivt synes jeg(...) Men det blir litt etterpåkløkskap. Ja, der smalt det for den ungen. Da er det jo viktig at vi

snakker om det! Og nå får vi inn en foredragsholder og nå sender vi noen folk på kurs. Og nå er det temaet, ikke sant.”

Barnehagelæreren forteller at seksuelle overgrep og fysisk vold har blitt temaer som barnehagen har hatt fokus på. Respondenten beskriver at temaene har oppstått i etterkant av konkrete saker eller mistanke om omsorgssvikt. Ingen av de andre informantene kan huske at temaet har vært på personalmøter eller kurs noen gang. Informant 4 utdyper at det har vært muligheter for å dra på frivillig kurs som handlet om å fange opp hvert enkelt barn, men som ikke vedkommende hadde deltatt på.

Samlet sett kan det synes å være svært lite fokus på avdekking av omsorgssvikt, sende bekymringsmeldinger og kunnskap om den videre prosessen i de barnehagene informantene har arbeidet i. Det gis flere beskrivelser av andre temaer de har arbeidet med i barnehagen, som spesialpedagogisk oppfølging, tidlig innsats generelt og betydningen av å danne gode relasjoner med barn. Barnehagelærerne nevner ingen konkrete rutiner eller retningslinjer for arbeid med slike saker i barnehagene. Det står i kontrast til hva Johannsen & Mikkelsen (2015:118) anbefaler, nemlig å ha en tiltaksplan i barnehagen ved vurdering av bekymring. Slike interne retningslinjer må jevnlig oppfriskes slik at alle ansatte er klar over hva de skal gjøre og når. Det finnes ulike veiledningshefter og mal for bekymringsmeldinger som kan tas i bruk (Johannsen & Mikkelsen, 2015:122). Barn blir jevnlig diskutert på møter mellom pedagoger og styrer. Kun en av informantene kan huske å ha hatt tema om omsorgssvikt og fysisk vold på personalmøte eller kurs på bakgrunn av en tidligere bekymring. Dersom temaet ikke blir tatt opp i barnehagen via kurs eller personalmøter; i hvilken grad bidrar styrerne til å øke kompetansen på dette feltet blant personalet i barnehagen? Selv om barnehagelærere har kunnskap om dette feltet og er forpliktet til å sette seg inn i pålagte lovverk, vil det være viktig med jevnlig oppdatering av barnehagens rutiner og retningslinjer for slike saker. Det vil være til det beste for barnet og i gagne det videre samarbeidet med barnevernstjenesten.

5 Avslutning

Jeg vil i dette kapittelet presentere en oppsummert og komprimert besvarelse av studiens hovedfunn med bakgrunn i oppgavens problemstilling. Til slutt vil jeg beskrive noen avsluttende refleksjoner med særlig vekt på kritiske innvendinger til egen forskningsstudie, samt mulig vei å gå videre.

5.1 Hovedfunn med bakgrunn i studiens problemstilling

Oppgavens problemstilling lød slik, *”Hvilke erfaringer har barnehagelærere av å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten?”*

Mine funn viser at informantene har blandede erfaringer vedrørende å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten. Avdekking av bekymring og mulig omsorgssvikt antydes å være komplekst. Barnehagelærerne beskriver at bekymringen ofte starter med en mer diffus magefølelse som ikke åpenbart utløser meldeplikt eller grunnlag for å sende bekymringsmelding. Ved mer alvorlige bekymringer gis beskrivelser av mistanke om fysisk vold, seksuelle overgrep og vanskjøtsel av barnet. Oppdagelse av fysiske skader (seksuelle overgrep og fysisk vold) fremstår som lettere å avdekke enn vanskjøtsel og psykiske overgrep.

Ved begrunnelser for å sende eller ikke sende bekymringsmeldinger er det flere elementer respondentene trekker frem. Det handler om alvorlighetsgrad, omfang og betydningen av en støttende styrer som er med på beslutningen. Konkrete uttalelser fra barnet og fysiske skader som har en mer unaturlig plassering blir trukket frem som særlig bekymringsfulle tegn. Der mistanken har foregått over noe tid beskriver informantene at det er flere ting de er bekymret for og det antydes at det kan gi større grunnlag for å meldes. Betydningen av en støttende styrer betegnes som svært nødvendig for å få en anerkjennelse på at bekymringen er berettiget. Der styrer ikke har vært enig i å sende en bekymringsmelding indikerer respondentene at det er utfordrende å melde en bekymring. Begrunnelser for dette er at barnehagelæreren i større grad må stole på egen vurdering og kan føre til redsel for å melde en bekymring med mangelfullt grunnlag.

Informantene opplever at egen kompetanse vedrørende tematikken har blitt styrket gjennom praktisk yrkeserfaring. Samtlige barnehagelærere påpeker at det er mangelfull informasjon i

utdanningen om barnevernets arbeid, avdekking av omsorgssvikt og forpliktelser vedrørende bekymringsmeldinger eller meldeplikt. Informantene har inntrykk av at barnehagen, på generelt grunnlag, melder for få saker og for sjelden til barnevernet. Det begrunnes blant annet med barnehagens forutsetninger, rutiner, manglende systematikk og prioriteringer. Det blir påpekt at det kan være særlig utfordrende å melde bekymring dersom relasjonen med foreldrene er god.

Samarbeidet mellom barnehage og barnevernstjenesten etter sendt bekymringsmelding oppleves ulikt. Informantene som erfarer et tett samarbeid preget av hyppig informasjonsutveksling og tilbakemeldinger fra barnevernstjenesten opplever samarbeidet som betydningsfullt. Taushetsplikt fra barnevernstjenesten har gitt utfordringer vedrørende opplevelse av egen sikkerhet og nødvendig informasjon for videre oppfølging av barnet. Foreldresamarbeidet har vært utfordrende, særlig rett etter at en bekymringsmelding er sendt. Informantene beskriver blant annet sinne, konfrontasjoner og benektelse fra foresattes side. Majoriteten av informantene påpeker imidlertid at slike reaksjoner har avtatt etter noe tid. Der samarbeidet ikke har blitt bedre har enten foresatte byttet barnehage eller blitt fratatt omsorgen for sitt barn. En av informantene har opplevd takknemlighet fra foresatte i etterkant. Foresatte innrømmet at de var i en uheldig utvikling og at med hjelp fra barnehagen og barnevernstjenesten fikk familien den støtte og veiledning de hadde behov for.

Samlet sett synes det å være svært lite fokus på tematikken internt i barnehagen. Ingen av informantene beskriver klare retningslinjer eller rutiner for avdekking av omsorgssvikt, sende bekymringsmeldinger eller kunnskap om den videre prosessen i barnehagen. Kun en av informantene kan huske å ha gått på kurs om omsorgssvikt i etterkant av en nylig bekymringsmelding. Det kan muligens antyde at ledelsen i barnehagene ikke har et tilfredsstillende fokus på temaet og at de i mangelfull grad bidrar til å øke bevissthet og kompetanse på feltet blant personalet i barnehagen. Konsekvensen av manglefulle rutiner kan muligens være at risikoutsatte barn ikke blir identifisert tidlig nok og dermed ikke får den støtten og oppfølgingen de har behov for.

5.2 Avsluttende refleksjoner

Gjennom arbeidet med denne studien har jeg fått inntrykk av at temaet er noe som opptar informantene og som de har ulike refleksjoner rundt. Under intervjuene kom barnehagelærerne med rike beskrivelser vedrørende erfaringer knyttet til å sende

bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten. I etterkant har jeg reflektert over om det er noe i forskningsprosjektet som burde vært gjort annerledes, eventuelle feil jeg har gjort eller andre elementer ved prosjektet som kan være negativ for studiens gyldighet og pålitelighet. Som uerfaren forsker er det antageligvis flere ting ved oppgaven som har forbedringspotensiale.

Jeg kunne for eksempel ha tydeligere operasjonalisert begrepet omsorgssvikt for informantene. Det er et relativt vidt begrep som kan betegne flere former for bekymring i barnehagen. Under intervjuene bad jeg barnehagelærerne beskrive hva som vekker bekymring i barnehagen og ønsket å få vite hvordan de betegnet alvorlig omsorgssvikt. Det fremstod imidlertid som at det var et kjent begrep da de ga konkrete eksempler på kjennetegn for omsorgssvikt og hva det kunne omfatte. Jeg opplevde at informantene hadde relevant kunnskap og de fremstod ikke som usikre vedrørende begrepet.

Metodetilnærmingen kunne også vært utført annerledes. Dersom jeg hadde benyttet meg av metodetriangulering kunne muligens problemstillingen blitt grundigere belyst og dermed fått tydeligere resultater. En kvalitativ tilnærming med intervju av et lite utvalg er kanskje ikke den beste utgangspunktet vedrørende studiens reliabilitet og ytre validitet. Det er vanskelig å trekke slutninger til en annen populasjon av barnehagelærere og ikke like representativt som dersom jeg hadde brukt store spørreundersøkelser. Imidlertid var formålet å få frem informantenes erfaringer, tanker og meninger vedrørende tematikken. Gjennom bruk av intervju fikk jeg mulighet til å stille barnehagelærerne oppfølgingsspørsmål og får mer nyansert informasjon enn ved et spørreskjema. Selv om det kan være utfordrende å trekke slutninger ut fra antallet informanter jeg intervjuet, tror jeg mange barnehagelærere i lignende situasjoner kan kjenne seg igjen og at det derfor kan få en generell nytteverdi.

5.3 Veien videre

Studiens fokus har vært å få frem informantenes erfaringer vedrørende å sende bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten. Det er flere elementer som barnehagelærerne har påpekt har hatt særlig betydning for å melde en bekymring. En viktig forutsetning har vært å ha en støttende styrer med i slike beslutninger. Samtidig kan funnene indikere at det er lite fokus på konkrete rutiner og retningslinjer i de barnehagene der informantene har jobbet. Det fremstår som at tema som omsorgssvikt, bekymringsmeldinger og samarbeid med barnevernstjenesten ikke blir særlig vektlagt blant barnehagens interne arbeid. Siden informantene vektlegger betydningen av å ha en støttende styrer, kan det muligens indikere at

barnehagelærerne ikke alltid er like sikre på sine avgjørelser. Dersom barnehagene hadde jobbet mer proaktivt med temaet og hatt klare retningslinjer og prosedyrer for hvordan arbeide med slike saker, kunne det kanskje ført til at barnehagelærerne hadde fått økt trygghet til å stole på egne beslutninger. Det kunne muligens vært interessant å ha en lignende forskningsstudie med informanter fra andre barnehager med tydeligere retningslinjer og rutiner. Deretter kunne det vurderes i hvilken grad internt arbeid i barnehagen har betydning for barnehagelærernes erfaringer med å sende bekymringsmeldinger.

6 Litteraturliste

- Andenæs, A. (2000). Generalisering: Om ringvirkninger og gjenbruk av resultater fra en kvalitativ undersøkelse. I Blandingskompendium for Institutt for Spesialpedagogikk (2016). *Sped 4010 Vitenskapsteori og forskningsmetode*. (s. 287-320). Oslo: Unipub AS
- Backe-Hansen, E. (2009). *Å sende en bekymringsmelding- eller la det være? En kartlegging av samarbeidet mellom barnehage og barnevern*. (NOVA-notat, 6/2009). Hentet 15.05.2017 fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/rapporter-og-planer/nova-samarbeid-barnehage---barnevern.pdf>
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (2016). Best mulige beslutninger til best mulig hjelp. I Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 214-229). Oslo: Universitetsforlaget
- Barnehageloven (2005). Lov om barnehager m.v. av 17. juni 2005 nr. 64. Hentet 15.05.2017 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet, BLD (2006). *Opplysningsplikt til barnevernet og barnevernets adgang til å gi opplysninger*. Publikasjonskode Q- 1094 B. Hentet 15.05.2017 fra <http://www.lovdata.no/all/nl-19920717-100.html>
- Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet, BLD (2009). *Til barnets beste- samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten*, 2009. Brosjyre/Veileder. Publisert 05.08.2009. Hentet 15.05.2017 fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/til-barnets-beste---samarbeid-mellom-barnehagen-og-barneverntjenesten.pdf>

Barne,- ungdoms og familiedirektoratet (2017). *Melde i fra til barnevernet- offentlig ansatt.*

Hentet 15.05.2017 fra

https://www.bufdir.no/Barnevern/Melde_fra_til_barnevernet/Melde_fra_til_barnevern_et_offentlig_ansatt/

Barnevernloven (1993). Lov om barneverntjenester m.v. av 17. juli 1992 nr. 100. Hentet

15.05.2017 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Befring, E. (2014). Forebygging blant barn og unge i et psykososialt perspektiv.

I Befring, E & Tangen, R. (Red.), *Spesialpedagogikk* (s.129-147).

Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Befring, E.(2015). *Forskningsmetoder i utdanningsvitenskap.*

Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (2016). *Beslutninger i barnevernet.*

Oslo: Universitetsforlaget

Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode -en kvalitativ tilnærming.* (2. utg.).

Oslo: Universitetsforlaget

Eriksen, E. & Germeten, S. (2012). *Barnevern i barnehage og skole. Møte mellom barn, foreldre og profesjoner.* Oslo: Cappelen Damm AS

Fangen, K. (2015). *Kvalitativ metode.* Hentet 15.05.2017 fra

<https://www.etikkom.no/FBIB/Introduksjon/Metoder-og-tilnarminger/Kvalitativ-metode/>

Folkehelseinstituttet (2011). Rapport 2011:1. *Bedre føre var...Psykisk helse: Helsefremmende og forebyggende tiltak og anbefalinger.* Hentet 30.04.2017 fra

<https://www.fhi.no/globalassets/migrering/dokumenter/pdf/rapport-20111-bedre-fore-var---psykisk-helse-helsefremmende-og-forebyggende-tiltak-og-anbefalinger-pdf.pdf>

- Forvaltningsloven (1967). Lov om behandlingsmåter i forvaltningssaker m. v. av 10 februar 1967. Hentet 15.05.2017 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10>
- Glavin, K. & Erdal, B. (2016). *Tverrfaglig samarbeid i praksis. Til beste for barn og unge i Kommune-Norge*. Oslo: Kommuneforlaget
- Johannesen, C. U. & Mikkelsen, E. (2015). *Relasjonsbygging i barnehagen. Utvikling av samhandlingskompetanse mellom barnehage, barnevern og foreldre*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Justis- og beredskapsdepartementet (2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*. (St. Meld. nr. 15 2012-13). Hentet 15.05.2017 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-15-20122013/id716442/sec1>
- Killén, K. (2009). *Sveket. Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner*. (4. utg.). Oslo: Kommuneforlaget
- Killen, K. (2016). *Sveket I. Risiko og omsorgssvikt- et helseproblem og tverrfaglig ansvar*. (5. utg.). Oslo: Kommuneforlaget
- Kjellebold, A. (2003). Barnevernets taushetsplikt og mulighet for samarbeid og kommunikasjon. (s. 191-211) I Tjomsland, S. (Red.), *Barnevern og omsorgsovertakelse*. Oslo: Kommuneforlaget
- Kojan, B. H., Marthinsen, E. & Christiansen, Ø. (2016). Beslutninger i meldingsarbeidet. (s. 62-75). I Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (Red.), *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Kunnskapsdepartementet (2006). *...og ingen stod igjen- Tidlig innsats for livslang læring*. (St. meld. nr. 16. 2006-07). Hentet 30.04.2017 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-16-2006-2007/id441395/sec2>

Kunnskapsdepartementet (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Hentet 28.02.2017 fra

https://www.udir.no/Upload/barnehage/Rammeplan/rammeplan_bokmal_2011nett.pdf?epslanguage=no

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.).

Oslo: Gyldendal Akademisk

Lamer, K. (1997). *Du og jeg og vi to! En utviklingsmodell for sosial kompetanseutvikling*

rettet mot barn, voksne og organisasjon. Hentet 15.05.2017 fra <http://lamer.no/du-og-jeg/>

Maxwell, J. A. (1992). *Understanding and Validity in Qualitative Research*.

I Blandingskompendium for Institutt for Spesialpedagogikk

(2016). *Sped 4010 Vitenskapsteori og forskningsmetode*. (s. 279-300).

Oslo: Unipub AS

Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress (2015). *Håndbok for helse -og*

omsorgspersonell ved mistanke om barnemishandling. Hentet 28.02.2017 fra

<https://www.nkvts.no/sites/Barnemishandling/Innledning/Pages/Definisjoner.aspx>

NESH (Red.). (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og*

humaniora. Oslo: Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap,

humaniora, jus og teologi (NESH). Hentet 15.05.2017 fra

<https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>

Norsk senter for forskningsdata (NSD) (2017). *Personvernombudet for forskning*. Hentet

15.05.2017 fra http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/meldeskjema

- Raundalen, M. & Schultz, J.- H (2006). *Krisepedagogikk*. Oslo: Universitetsforlaget
- Rød, P. A. & Heggdalsvik, I. K. (2016). Beslutninger i undersøkelsesarbeidet. I Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (Red). *Beslutninger i barnevernet* (s. 76-91). Oslo: Universitetsforlaget
- Statistisk sentralbyrå (SSB): *Barnevern, 2015*. Hentet 30.09.2016 fra <https://www.ssb.no/barneverng/>
- Straand, S. (Red.). (2011). *Samhandling som omsorg. Tverrfaglig psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Kommuneforlaget
- Söderström, K. (2011). Tidlig intervensjon ovenfor små barn i psykososial risiko. I Straand, S. (Red.). *Samhandling som omsorg. Tverrfaglig psykososialt arbeid med barn og unge*. (s. 158-175). Oslo: Kommuneforlaget
- Thagaard, T. (Red.). (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. (4. utg.). Oslo: Fagbokforlaget
- Tjomsland, S. (Red.). (2003). *Barnevern og omsorgsovertakelse*. Oslo: Kommuneforlaget

Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet *”Barnehagelæreres erfaringer av samhandling med barnevernstjenesten”*

Bakgrunn og formål

Formålet med studien er å få større innblikk i barnehagelæreres erfaringer av samarbeid med barnevernstjenesten der de er bekymret for et barn eller har grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller utsatt for andre former for alvorlig omsorgssvikt. Det er også ønskelig å få mer innsikt i erfaringer av formidling av opplysninger mellom barnehage og barnevern, og hvordan blant annet taushetsplikt fra barnevernstjenesten kan gi eventuelle implikasjoner eller utfordringer for barnehagens videre tiltak. Jeg ønsker å få mer informasjon om barnehagelæreres erfaringer knyttet til samtlige prosesser (meldingsfasen, utredningsfasen og tiltaksfasen) og hvordan en bekymringsmelding kan gi mulige utfordringer for videre foreldresamarbeid.

Foreløpig problemstilling og forskningsspørsmål

Foreløpig problemstilling er:

”Hvilke erfaringer har barnehagelærere av å sende en bekymringsmelding til barnevernstjenesten?”

Foreløpige forskningsspørsmål er:

”Hva slags opplysninger legger barnehagelærere til grunn for å sende en bekymringsmelding til barnevernstjenesten?”

”Hvilke forventninger har barnbarnehagelærere til barnevernstjenesten?”

”På hvilke måter kan taushetsplikt fra barnevernstjenesten gi utfordringer for barnehagens videre tiltak? ”

Prosjektet er en mastergradsstudie på Institutt for Spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo. Utvalget av informanter er basert på eget nettverk ut i fra hvem som best kan gi opplysninger knyttet til problemstilling og forskningsspørsmål og som har erfaring av samhandling med barnevernstjenesten.

Deltakelse i studien innebærer datainnsamling i form av et intervju med en varighet på mellom 30-60 minutter. Spørsmålene i intervjuet vil omhandle barnehagelæreres erfaring av samhandling med barnevernstjenesten. Data fra intervjuet registreres ved notater og bruk av lydopptak. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt og vil bli anonymisert. Det er kun student og veileder som har tilgang til personopplysninger. For å ivareta konfidensialitet blir navnelister/koblingsnøkkel lagres atskilt fra øvrige data. Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjon av prosjektet. Prosjektet skal etter planen avsluttes 25.05.2017. Etter at prosjektet er innlevert og gitt sensur vil personopplysninger og lydopptak slettes.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert. Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med prosjektleder Michelle Duprat-Thorsen, tlf: 95404778. Veileder for prosjektet er Ivar Morken ved Institutt for Spesialpedagogikk, tlf 92460203/22858123.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Gjennom dette intervjuet ønsker jeg å få vite mer om dine erfaringer med å avdekke bekymringsverdige forhold rund barn eller foresatte i barnehagen. Jeg vil høre om dine erfaringer med å sende bekymringsmeldinger og dine opplevelser av videre kontakt med barnevernstjenesten etter at en bekymringsmelding er sendt. Jeg ønsker også å få vite litt om bekymringsmeldingene eventuelt har påvirket videre foreldresamarbeid. Deretter vil jeg spørre litt om forkunnskaper fra barnehagelærerutdanningen og hvordan temaet blir jobbet med internt i barnehagen.

Bakgrunnsinformasjon

- 1). *Alder?*
- 2). *Hvor tok du utdanningen og hvilket år var du ferdig?*
- 3). *Hvor lenge har du jobbet som barnehagelærer?*

Bekymring

- 4). *Beskriv kort hvilken erfaring du har med barnevernstjenesten (omfang, eventuelt antall saker, lengde).*
- 5). *Kan du beskrive hva som gjør deg bekymret i forhold til barn eller foresatte i barnehagen?(kjennetegn)*
 - 6). *Hvordan gikk du videre fra å være bekymret til å sende bekymringsmelding?(dokumentasjon, samtale med foreldre, samtale med styrer, anonym samtale med barnevernstjenesten)*
 - 7). *Omtrent hvor lang tid gikk det fra du var bekymret til du meldte saken videre?*
- 8). *Hva innebærer alvorlig omsorgssvikt for deg?*
- 9). *Hvordan vurderer du egen kompetanse rundt temaet?(føler du at du har tilstrekkelig kunnskap eller er det noe du gjerne skulle ha mer kjennskap til)*

Bekymringsmeldinger

10). *Hva slags type barnevernssaker har du vært borti?(omsorgssvikt, seksuelle overgrep, manglende foreldreferdigheter, med mer).*

11). *Har du noen gang angret på at du ikke sendte en bekymringsmelding?(hva var eventuelt grunnen til at du ikke sendte, opplysninger i etterkant?)*

12). *Har du noen gang erfart at styrer er uenig i saker du ønsker å melde til barnevernstjenesten?*

13). *Evt hva tror du kan være årsaken til at han eller hun var uenig?(grunnlag for å ikke melde? Kjennskap til barnet/foreldrene? fordel for barnet/fordel for foreldresamarbeidet?)*

14). *Noen hevder at barnehagen på generelt grunnlag melder for få saker og for sent til barnevernstjenesten. Er du enig i påstanden?(media, tall fra SSB).*

15). *Hvis ja, hva tror du kan være årsakene til at det eventuelt meldes for lite og for sent?*

Kontakt med barnevernstjenesten

16). *Hvilke forventninger har du til barnevernstjenesten i slike saker?*

17). *Opplever du at barnevernet innfrir dine forventninger?*

18). *Hvordan opplever du informasjonsutveksling mellom barnehagen og barnevernstjenesten fungerer?*

19). *Har dine bekymringsmeldinger blitt tatt på alvor av barnevernstjenesten?*

20). *Er taushetsplikt fra barnevernstjenesten en utfordring for barnehagens videre tiltak?*

21). *Eventuelt på hvilken måte?*

Utfordringer knyttet til videre foreldresamarbeid

22). *Har du opplevd at en meldt bekymring til barnevernet har påvirket videre foreldresamarbeid? På hvilken måte?(tillitsforhold, informasjonsutveksling, relasjon med foreldrene, opplevd at de har byttet barnehage?)*

Forkunnskaper fra barnehagelærerutdanningen

23). *Lærte du noe om barnevernstjenesten og å avdekke bekymringsverdige forhold på barnehagelærerutdanningen?*

24). *Er nyutdannede barnehagelærere godt nok forberedt til å møte slike utfordringer? Eventuelt hva burde det vært undervist mer av?*

Internt arbeid i barnehagen

25). *Er ledelsen i barnehagen opptatt av dette temaet?(Opplæring av tegn på identifisering av omsorgssvikt, med mer.)*

26). *Inngår tema som omsorgssvikt og bekymringsverdige forhold på kurs/tema på personalmøte, med mer? Eller har barnevernstjenesten vært på kurs/foreldremøte?*

27). *Bli nytilsatte kurset eller orientert om dette temaet?*

Annet

28). *Er det noe jeg ikke har spurt om som du ønsker å si mer om eller er det noe mer du ønsker å legge til?*